

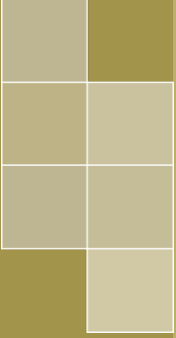
**ÖMER SEYFETTİN'İN HİKAYELERİNDEKİ ATASÖZLERİ,
DEYİMLER VE KALIP İFADELERİN İNCELENMESİ**

(Hülya Argunşah Tarafından Hazırlanan

4 Ciltlik Külliyat Esasında)

Lisans Bitirme Tezi
İstanbul, 2020

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKAYELERİNDEKİ ATASÖZLERİ, DEYİMLER VE
KALIP İFADELERİN İNCELENMESİ

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**ÖMER SEYFETTİN'İN HİKAYELERİNDEKİ ATASÖZLERİ, DEYİMLER
VE KALIP İFADELERİN İNCELENMESİ
(Hülya Argunşah Tarafından Hazırlanan 4 Ciltlik
Külliyyat Esasında)**

LİSANS TEZİ

TUĞBA SİMA EKİZOĞLU
ÖĞRENCİ NO: 010115005

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi GÖKSEL ÖZTÜRK

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMA ÇİZELGESİ	5
ÖZET.....	9
ABSTRACT	10
ÖN SÖZ	11
1.BÖLÜM.....	18
1.1 GİRİŞ.....	18
1.2 HÜLYA ARGUNŞAH HAYATI.....	20
1.3 ÖMER SEYFETTİN HAYATI.....	21
1.4 ÖMER SEYFETTİN SANAT VE DİL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	23
1. 4.1 ÖMER SEYFETTİN VE MODERN HİKAYE	23
1.4.2 ÖMER SEYFETTİN VE YENİ LİSAN.....	25
1.5 ÖMER SEYFETTİN TÜM ESERLERİ KÜLLİYAT HAKKINDA BİLGİ.....	26
1.6 ÇALIŞMADA TARANAN HİKAYE İSİMLERİ	26
1.7 ÖMER SEYFETTİN İLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR.....	29
2. BÖLÜM.....	30
2.1 ATASÖZLERİ	30
2.1.1 Organ İsimleriyle İlgili Atasözleri.....	33
2.2 DEYİMLER.....	33
2.2.1 Organ İsimleriyle İlgili Deyimler	43
2.3 KALIP SÖZLER.....	44
2.3.1 Hayır Dua ve İyi Dilek Bildirenler.....	44
2.3.2 Beddua-İlenç ve Küfür Bildirenler.....	45
2.3.3Duygusal Tepkileri Dile Getirenler.....	45
2.3.4 Selamlaşma Bildirenler.....	45
2.3.5 Ayrılık Bildirenler	45
2.3.6 Bir İstek Bildirenler.....	46
2.3.7 Konuşanı veya Dinleyeni Yüceltme	46
2.3.8 Bir İsteği Kabul veya Reddetme Bildirenler.....	46
2.3.9 Dinî İnançları Bildirenler	46
2.3.10 Dinleyeni Eleştirme, Uyarma, Tehdit Etme Bildirenler.....	46
2.3.11 Özür Dileme Bildirenler	47

2.3.12 Minnet, Teşekkür Bildirenler.....	47
2.3.13 Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildirenler.....	47
2.3.14 Töre, Gelenek ve Kültürel Değerleri Yansıtanlar	47
2.3.15 Genel Bir Davranış veya Düşünce Bildirenler	47
2.4 TERİMLER	48
2.4.1 Müzik Terimleri.....	48
2.4.2 Denizcilik Terimleri	48
2.4.3 Dinî terimler	48
2.4.4 Edebî Terimler	49
2.4.5 Tiyatro Terimleri	49
2.4.6 Meyhane Terimleri	49
2.4.7 Askerî Terimler.....	49
2.4.8 Spor Terimleri.....	50
2.4.9 Felsefî Terimler	50
2.4.10 Sağlık Terimleri.....	50
2.5 İKİLEMELER.....	51
2.6 DOLDURMA SÖZLER	57
SON SÖZ.....	58
TEŞEKKÜR	61
KAYNAKÇA	62

KISALTMA ÇİZELGESİ

1.KİTAP

TZ: Tenezzüh

TET: Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür

İN: İlk namaz

BK: Bahar ve Kelebekler

SK: Sahire Karşı

PI: Pamuk İpliği

SEB: Sebat

İH: İrtica Haberi

EM: Erkek Mektubu

BOM: Bomba

ÇH: Çirkin Bir Hakikat

PTÇL: Primo Türk Çocuğu

AS: Ay Sonunda

ANT: Ant

İM: İki Mebus

AD: Aşk Dalgası

E: Elma

G: Gurultu

BŞİ: Bu Senin Şekli İptidaisi

KOL: Koleksiyon

A: At

HB: Hürriyet Bayrakları

BK: Beşeriyet ve Köpek

P: Piç

APA: Apandisit

MEH: Mehdi

TAV: Tavuklar

GBA: Gayet Büyük Bir Adam

TUR: Tura

Şİ: Şimeler

AP: Aşk Ve Ayak Parmakları

PTÇ2: Promo Türk Çocuğu

AH: Acıklı Bir Hikaye

BD: Boykotaj Düşmanı

BL: Beyaz Lale

SS: Sivrisinek

FAL: Falaka

HG: Hürriyet Gecesi

ES: Eleğimsağma

2. KİTAP

İG: İhtiyarlıkta Mı Gençlikte Mi

KH: Küçük Hikaye

ÇS: Çanakkale'den Sonra

FER: Ferman

ÜN: Üç Nasihat

KY: Kaç Yerinden

K: Kütük

V: Vire

YH: Yeni Bir Hediye

BŞ: Binecek Şey

TES: Teselli

PIK: Pembe İncili Kaftan

Ç: Çakmak

MT: Mermer Tezgah

BVŞ: Başını Vermeyen Şehit

KN: Kızılelma Neresi

BÜY: Büyücü

TT: Teke tek

TOP: Topuz

FSK: Fon Sadriştayn'ın Karısı

Dİ: Diyet

DZ: Düşüne Zamanı

M: Muhteri

FSO: Fon Sadriştayn'ın Oğlu

C: Cesaret

KÜ: Külla

HBS: Hafiften Bir Seda

MÜJ: Müjde

TER: Terakki

VN: Velinimet

DT: Dama Taşları

AT: Ayın Taktiri

YE1: Yalnız Efe

NA: Nadan

MD: Makul Bir Dönüş

BH: Bir Hatıra

HRM: Harem

3.KİTAP

NAK: Nakarat

TZ: Tuhaf Bir Zulüm

N: Namus

BV: Bir Vasiyetname

Y: Yemin

KB: Kesik Bıyık

TÜT: Tütün

ER: Ezeli Bir Roman

TR: Türkçe Reçete

AK: Ashabı Kehfimiz

DMU: Devletin Menfaati Uğruna

RÜŞ: Rüşvet

NİŞ: Nişanlılar

AT: Antiseptik

AN: Acaba Neydi

D: Deve

T: Tos

BKT: Bir Kayışın Tesiri

YA: 100 Akı

TÜR: Türbe

FOR: Forsa

MM: Memlekete Mektup

NZO: Niçin Zengin Olmamış

BN: Beynamaz

KC: Korkunç Bir Ceza

B: Bit

PK: Perili Köşk

BT: Baharın Tesiri

NK: Nasıl Kurtarmış

YE2: Yalnız Efe

MÜR: Mürebbiye

ZE: Zeytin Ekmek

MEM: Mehmaemken

KRM: Keramet

YÖ: Yüksek Ökçeler

UÖ: Uzun Ömür

HAV: Havyar

PİR: Pireler

HİS: Herkesin İçtiği Su

KAŞ: Kaşağı

BH: Bir Hayır

YBSB: Yuf Borusu Seni Bekliyor

İDA: İlk Düşen Ak

4.KİTAP

İC: İlk Cinayet

BB: Birden Bire

HLK: Hürriyete Layık Bir Kahraman

ÇE: Çirkinliğin Esrarı

H: Horoz

DN: Dünyanın Nizamı

MİR: Miras

LE: Lokanta Esrarı

KAR: Karmanyolacılar

KD: Kurbağa Duası

Şİ: Şefkate İman

KA: Kurumuş Ağaçlar

B: Balkon

İ: İffet

BTHU: Bir Temiz Havlu Uğruna

UK: Uçurumun Kenarında

AZ: Asilzadeler

BB: Bilgi Bucağında

NEZ: Nezle

KIS: Kıskançlık

TG: Tam Bir Görüş

AHM: Açık Hava Mektebi

1/2:1/2

Mİ: Mahçupluk İmtihanı

İN: İnat

BÇA: Bir Çocuk Aleko

KA: Kazın Ayağı

F: Foya

SS: Sultanlığın Sonu

HEY: Heykel

YD: Yaşasın Dolap

ÖZET

Ömer Seyfettin Türk Edebiyatının en önemli hikayecilerinden biridir. Yaşadığı dönemin sosyal hayatına eserlerinde görebileceğimiz Ömer Seyfettin'in bu başarısı dili sade, akıcı ve anlaşılır olduğundandır.

Ömer Seyfettin halkın dilini yazabilen, konuşabilen, yazdığını da halka okutabilen bir yazardır. Ömer Seyfettin'in halk tarafından kabul görmesinin nedenlerinden biri sade ve akıcı bir dil kullanmasıdır bunun yanı sıra diğer neden ise Ömer Seyfettin'in halkın kabullendiği kalıplaşmış ifadeleri yani atasözlerini, deyimleri ve ikilemeleri eserlerinde çok fazla kullanmasıdır.

Bu çalışmada Hülya Argunşah'ın *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* çalışması esas alınarak Ömer Seyfettin'in 150 hikayesi taranmış atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıplaşmış ifadeler tespit edilmiştir.

Bu çalışma tamamen tespit amaçlı olduğundan atasözleri ve deyimlerin İstanbul ağzıyla olanı tercih edilmiştir.

Çalışma sonucunda 61 atasözü, 761 deyim, 604 ikileme, 300 terim, 79 argo sözcük, 67 özlü söz tespit edildi.

Anahtar kelimeler

Ömer Seyfettin, atasözleri, deyimler, kalıplaşmış ifadeler.

ABSTRACT

Ömer Seyfettin is one of the most important storytellers of Turkish literature. This success of Ömer Seyfettin, where we can see the social life of his time in his works, is simply understandable. Ömer Seyfettin is a writer who can read the language of the people and can read what he says to the public. In addition to the plain language, one of the reasons for this is that Ömer Seyfettin uses the stereotyped expressions that the public accepts, that is, proverbs, in the works of dilemma. In this study, all the works of Hülya Argunşah's Ömer Seyfettin, based on the stories books, 150 stories of Ömer Seyfettin were scanned proverbs idioms, dilemmas and stereotypes were determined. Since this study is purely for identification purposes, the proverbs and idioms are preferred by the Istanbul dialect. In the study, there are 61 proverbs, 761 idioms, 604 dilemma, 300 terms, 79 slang words, 67 concise words.

KEYWORDS

Ömer Seyfettin, proverbs, idioms, stereotype expressions.

ÖN SÖZ

Bir dilin söz varlığı, çeşitli öğelerden oluşur. Bu öğelerin bir kısmı, konuşan kişinin her kullanımda özgürce seçebildiği, bağımlı ve bağımsız kullanılabilen, sözlüklerde madde başı olan sözcüklerdir (elma, uzay, cam, söz, ile, gibi, koş-, (maki), ara-(maki), vb.). Bunların yanında bir başka grup da her zaman belirli bir biçimde kullanılan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözlerden oluşan kalıplaşmış öğeleri içerir. Türkçenin söz varlığının bir bölümünü oluşturan bu öğelerin, sözlü ve yazılı iletişim sırasında sıklıkla tercih edildiği görülmektedir (Aksan 2002: 191; Toklu 2003: 109).

Bu çalışmada Hülya Argunşah tarafından hazırlanan 1999 yılında Dergâh Yayınları'ndan çıkartılan *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* kitapları incelenmiştir.

Türkçe kendini ifade etme karşındakini anlama ve anlatılanı en kısa yoldan anlamak ve söylenmek isteneni kısa yoldan söylemeye müsait bir dildir. İletişimin çok önemli olduğu bu dönemde Türkçe, iletişim kurmanın kısa yollarını sağlayabilen bir dildir.

Bu çalışmada *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* kitaplarının dört cildi tamamıyla taranmış, Türkçenin söz varlığı açısından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Belirtilmelidir ki Ömer Seyfettin Türk kültürünü tamamıyla gözler önüne seren, döneminin sosyal hayatını eserlerinde yansıtan bir yazardır. Bundan yola çıkarak çalışmada amaçlanan Ömer Seyfettin hikayelerinin atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, kalıplaşmış ifadeler doldurma ifadeleri tespit edip Türk edebiyatına Ömer Seyfettin ile ilgili bir çalışma kazandırmaktır.

Bu çalışma yapılırken Hülya Argunşah'ın 1999 yılında Dergâh Yayınları'ndan çıkan *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* kitabının dört cildi de aslından taranmıştır. Tamamı PDF haline getirilen sonra sırasıyla dizilen 150 hikâyeye incelenmiştir. Ömer Seyfettin

hikayeleri dışında makaleleri şiirleri denemeleri incelenmemiştir. Bu nedenle belirtilmelidir ki bu çalışma Ömer Seyfettin'in hikayelerinin tümünü kapsar niteliktedir.

Bununla beraber Hülya Argunşah'ın da belirttiği gibi Ömer Seyfettin çok fazla takma isim kullandığı için tespit edilemeyen hikayeleri bulunmaktadır. Sonradan bulunmuş olan ya da Hülya Argunşah dört ciltlik eserinde bulunmayan hikayeler çalışma dışındadır. Çalışma aslından taranıp PDF haline getirilen dosyalar üzerinden yürütüldüğünden tespit edilen atasözleri, deyimler, kalıplaşmış ifadeler, terimler, doldurma sözler, içinde geçtiği hikâyenin ismi ile belirtilmiştir. Ömer Seyfettin genç yaşta vefat etmesine karşın verimli bir yazarlık ve hikayecilik dönemi geçirmiştir. Hikayelerinin incelendiği bu çalışma yaklaşık sekiz ayda tamamlanmıştır.

Bu çalışmaya Hülya Argunşah'ın Dergâh Yayınları'ndan çıkan *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* dört ciltlik kitabı taranarak başlanmıştır. Tarama işlemi profesyonel bir ekip tarafından yapılmış buna karşın oluşabilecek hatalar kaydırmalar yanlış ifadeler tek tek düzeltilmiştir. Düzeltme esnasında hiçbir işaretleme yapılmamış eserin aslı ile oynanmamıştır. Kitapların taranarak üzerinde çalışma yapılmasının sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz: Çalışmayı yapan kişinin görme engelli olup PDF üzerinden çalışabilmesi, bununla beraber PDF üzerinden çalışıldığında daha dikkatli olunabilecek bir fikridir. Çalışmaya başlamadan önce PDF haline getirilmiş kitaplar dikkatlice okunmuş fakat üzerinde bir işlem ya da çizim yapılmamıştır. Çalışma bilgisayar formatında tamamıyla bilgisayar üzerinden yapılmış ve tez danışmanına aşamalarıyla anlatılmış üzerine konuşulmuştur. İlk olarak hikayeler dikkatlice okunurken Word belgesi üzerinde atasözleri deyimler ikilemeler doldurma ifadeler kalıplaşmış sözler terimler işaretlenmiş, işaretlenen kısımlar ayrı bir Word belgesi haline getirilip kategorize etmek için hazır hale gelmiştir. Belirtmeliyiz ki bu çalışmayı yaparken Word uygulamasının kullanımını bilmek çok önemli olup tekrar her seferinde başa dönülmemesi açısından kategorize haline getirilen her bölümün farklı bir renge boyanması

önem arz eder. Bu durum oldukça yorucu olup fazlaca zaman içermiştir. Her bölüm ayrı ayrı bir Word belgesi haline getirdikten sonra alfabetik olarak sıralanmış tespit edilen kısımlar master haline getirilmiştir.

Tespitin kolay olması açısından belge akademik bir çalışma olması sebebiyle bu çalışma yapılmıştır. Kategorize işleme alfabetik olarak yapıldıktan sonra atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, kalıplaşmış ifadeler, kendi içerisinde farklı gruplara ayrılmıştır. Bu sırada tez danışmanı ile belirlenen kaynaklar incelenmiş, Ömer Seyfettin'in edebi kişiliği dil hakkındaki görüşleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Gruplama işlemi bittikten sonra bulunan bütün tespitler bir Word belgesi haline getirilmiştir.

Atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, kalıplaşmış ifadeler, doldurma ifadeler, her biri için farklı farklı kaynaklar taranmış ve bu kaynakların ismi kaynakça kısmında belirtilmiştir. Belirtilmelidir ki atasözü ve deyim incelemenin bazı handikapları bulunmaktadır. Bir atasözü farklı yörelerde farklı kelimelerle farklı morfolojik kurallarla kullanılmıştır. Bunun tespiti farklı bir çalışma içereceğinden bu çalışmada esas alınan atasözünün İstanbul ağzı ile kullanımı olmuştur.

Gruplama işlemi bittikten sonra kitabın tamamı tekrar okunup eksik kalan kısımlar tamamlanmıştır. Bu işlemden sonra *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* kitaplarında bulunan kısımlar incelenmeye başlanmış, tek tek bütün veriler kaynaklardan taranmış ve en doğru hali alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın en uzun kısmı gruplama kısmı olduğundan en çok zaman burada verilmiştir.

Tüm tespit edilen bölümlerin gruplama işlemi bittikten sonra Ömer Seyfettin'in hayatı ve eserleri hakkında incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar tezin farklı kısımlarında yer alacak şekilde kurgulanmıştır. Çalışmanın yöntemi taranmış olan belgeler üzerinde işaretlemeler yaparak tespit şeklinde olmuştur.

Belirtmelidir ki bu çalışma bir dil tespiti şeklindedir Ömer Seyfettin'in yapmak istediklerini hikayelerinin içeriğini ayrıntılı bir şekilde dil görüşlerini içermez. Çalışmanın yapılma sebebi Edebiyat Fakültesi mezunu olacak olan Türk Dili ve Edebiyatı son sınıf öğrencisi olan çalışmacının bitirme sebebi dolayısıyladır.

Bu çalışmanın amacı Türk edebiyatına Ömer Seyfettin hikayelerinin kalıplaşmış ifadeler açısından neler kazandıracığını öğrenmek amaçlıdır. Birçok işlemde geçen tez danışmanının onayını alan bu çalışmanın tam anlamıyla bunu başaracağını söylemek güç olsa da bir kapı açacak niteliktedir. Çalışmanın yazılış biçimine bakacak olursak (Times New Roman yazı biçiminde, ana başlıklar 12 punto dipnotlar 10 punto) olacak şekilde yazılmıştır.

Kısaltma çizelgesi ile ilgili önemli bilgi: Bulduğumuz tespitler hikayelerin içinde gösterilmemiş ayrı bir bölüm oluşturulmuştur. Tespit edilen sözcük grupları içinde geçtiği hikayenin ilk üç harfi yada hikaye iki kelimedenden oluşuyor ise her kelimenin ilk harfi konularak oluşturulmuştur. Bu oluşturma sonunda kısaltma çizelgesinde karışıklığa yol açmaması sebebiyle bütün kısaltmalar küçük harf ile yapılırken *Sivrisinek* ve *Birdenbire* hikayelerinin ilk harfleri büyük ikinci harfleri küçüktür aynı zamanda *Primo Türk Çocuğu* ve *Yalnız Efe* hikayeleri iki seri şeklinde olduğundan kısaltmaların sonuna hikayeleri belirten bir ve iki rakamı konulmuştur.

Aşağıda hikayeler için kullanılan kısaltmaları görebilirsiniz.

1.KİTAP

EM: Erkek Mektubu

TZ: Tenezzüh

ÇH: Çirkin Bir Hakikat

İN: İlk namaz

AS: Ay Sonunda

SK: Sahire Karşı

İM: İki Mebus

SEB: Sebat

E: Elma

BŞİ: Bu Senin Şekli İptidaisi

MEH: Mehdi

A: At

GBA: Gayet Büyük Bir Adam

BK: Beşeriyet ve Köpek

Şİ: Şimeler

APA: Apandisit

PTÇ2: Promo Türk Çocuğu

TAV: Tavuklar

BD: Boykotaj Düşmanı

TUR: Tura

BL: Beyaz Lale

AP: Aşk Ve Ayak Parmakları

SS: Sivrisinek

AH: Acıklı Bir Hikaye

FAL: Falaka

TET: Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür

HG: Hürriyet Gecesi

BK: Bahar Ve Kelebekler

ES: Eleğimsağma

Pİ: Pamuk İpliği

2. KİTAP

İH: İrtica Haberi

İG: İhtiyarlıkta Mı Gençlikte Mi

BOM: Bomba

KH: Küçük Hikaye

PTÇ1: Promo Türk Çocuğu

ÇS: Çanakkale'den Sonra

ANT: Ant

FER: Ferman

AD: Aşk Adası

ÜN: Üç Nasihat

G: Gurultu

KY: Kaç Yerinden

KOL: Koleksiyon

K: Kütük

HB: Hürriyet Bayrakları

V: Vire

P: Piç

YH: Yeni Bir Hediye

BŞ: Binecek Şey

VN: Velinimet

TES: Teselli

DT: Dama Taşları

PİK: Pembe İncili Kaftan

AT: Ayın Taktiri

Ç: Çakmak

YE1: Yalnız Efe

MT: Mermer Tezgah

NA: Nadan

BVŞ: Başını Vermeyen Şehit

MD: Makul Bir Dönüş

KN: Kızılelma Neresi

BH: Bir Hatıra

BÜY: Büyücü

HRM: Harem

TT: Teketek

3.KİTAP

TOP: Topuz

NAK: Nakarat

FSK: Fon Sadriştayn'ın Karısı

TZ: Tuhaf Bir Zulüm

Dİ: Diyet

N: Namus

DZ: Düşüne Zamanı

BV: Bir Vasiyetname

M: Muhteri

Y: Yemin

FSO: Fon Sadriştayn'ın Oğlu

KB: Kesik Bıyık

C: Cesaret

TÜT: Tütün

KÜ: Külla

ER: Ezeli Bir Roman

HBS: Hafiften Bir Seda

TR: Türkçe Reçete

MÜJ: Müjde

AK: Ashabı Kehfimiz

TER: Terakki

DMU: Devletin Menfaati Uğruna

RÜŞ: Rüşvet

NİŞ: Nişanlılar

AT: Antiseptik

AN: Acaba Neydi

D: Deve

T: Tos

BKT: Bir Kayışın Tesiri

YA: 100 Akı

TÜR: Türbe

FOR: Forsa

MM: Memlekete Mektup

NZO: Niçin Zengin Olmamış

BN: Beynamaz

KC: Korkunç Bir Ceza

B: Bit

PK: Perili Köşk

BT: Baharın Tesiri

NK: Nasıl Kurtarmış

YE2: Yalnız Efe

MÜR: Mürebbiye

ZE: Zeytin Ekmek

MEM: Mehmaemken

KRM: Keramet

YÖ: Yüksek Ökçeler

UÖ: Uzun Ömür

HAV: Havyar

PİR: Pireler

HİS: Herkesin İçtiği Su

KAŞ: Kaşağı

BH: Bir Hayır

(YBSB): Yuf Borusu Seni Bekliyor

İDA: İlk Düşen Ak

4.KİTAP

İC: İlk Cinayet

BB: Birden Bire

HLK: Hürriyete Layık Bir Kahraman

ÇE: Çirkinliğin Esrarı

H: Horoz

DN: Dünyanın Nizamı

MİR: Miras

LE: Lokanta Esrarı

KAR: Karmanyolacılar

KD: Kurbağa Duası

Şİ: Şefkate İman

KA: Kurumuş Ağaçlar

B: Balkon

İ: İffet

BTHU: Bir Temiz Havlu Uğruna

UK: Uçurumun Kenarında

AZ: Asilzadeler

BB: Bilgi Bucağında

NEZ: Nezle

KIS: Kıskançlık

TG: Tam Bir Görüş

KA: Kazın Ayağı

AHM: Açık Hava Mektebi

F: Foya

1/2:1/2

SS: Sultanlığın Sonu

Mİ: Mahçupluk İmtihanı

HEY: Heykel

İN: İnat

YD: Yaşasın Dolap

BÇA: Bir Çocuk Aleko

1.BÖLÜM

1.1 GİRİŞ

Ömer Seyfettin, Türk yazar, asker ve öğretmen. Türk edebiyatının önde gelen hikâye yazarlarından. Türkiye kısa hikâyeciliğinin kurucu ismidir. Ayrıca edebiyatta Türkçülük akımının kurucularından olup, Türkçede sadeleşmenin savunucusudur. 11 Mart 1884'te Gönen'de doğdu. 6 Mart 1920'de İstanbul'da henüz 36 yaşındayken yaşamını yitirdi. Çağdaş Türk öykücülüğünün ve milli edebiyat akımının kurucularındandır.

Yazmaya Edirne'deki öğrenciliği sırasında başladı. İlk şiiri *Hiss-i Münce mid* "Ömer" imzasıyla 1900'de *Mecmua-i Edebiye*'de yayınlandı. İlk öyküsü *İhtiyarın Tenezzühü* 1902'de *Sabah* gazetesinde yer aldı. İzmir ve Makedonya'da görevliyken yazdığı şiir, öykü ve makaleler çeşitli dergilerde çıktı. Askerliğe ara verdiği dönemde ise yazıları *Rumeli* gazetesi ve çeşitli dergilerde yayınlandı.

Selânik'te yayınlanan *Genç Kalemler* dergisindeki yazılarıyla ünlendi. Derginin ikinci dizisinin ilk sayısında Nisan 1911'de yayınlanan "Yeni Lisan" başlıklı yazısı Milli Edebiyat akımının başlangıç bildirgesidir.

Yazılarında, yalın, halkın konuştuğu ve anladığı bir dil kullanmak gerektiğini savundu. Türkçe'nin kendi kurallarına uygun yazılmasını, Arapça ve Farsça sözcüklerden arındırılmasını istedi. Milli Edebiyat akımının öncülüğünü Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp ile sürdürdü.

Ömer Seyfettin, olay ya da Maupassant tarzı öykücülüğün kurucu ismidir. Öykülerinde büyük oranda realizm etkisinde olduğu görülmektedir. Öykülerindeki kahramanlar için çok yönlü ve derin bir psikolojik çözümleme yapmamıştır. Öykülerinde anlatımı daha etkili kılmak için efsanelerden, atasözlerinden, deyimlerden ve halk hikayelerinden sık sık faydalanır. Öyküleri genellikle sürpriz bir sonla bitmektedir.

Bu çalışmadan Ömer Seyfettin hikayelerinin atasözleri ve deyimler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bir dilin özünü atasözleri deyimler ve kalıplaşmış ifadeler oluşturuyorsa Ömer Seyfettin Türkçenin öz yazarlarından biridir.

150 hikaye taranarak oluşturulan bu çalışmada Ömer Seyfettin'in atasözleri deyimler kalıplaşmış ifadeler ve ikilemelere çok sık yer verdiği görülmüştür.

Belirtilmelidir ki atasözleri veya deyimler Ömer Seyfettin hikâyelerinin vazgeçilmezlerinden biridir. Ömer Seyfettin hikayeleri ne atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış ifadeler olmadan anlamak hazmetmek mümkün değildir.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin hikayelerinden tespit edilen 61 atasözü, 761 deyim, 604 ikileme, 300 terim, 79 argo söz, 67 özlü söz tespit edilmiştir.

Ömer Seyfettin anonim olan halk tarafından tamamıyla kabul gören bu kelime gruplarının ifadeyi akıcılaştırmak verilen mesajın tam oturmasını sağlamak için tercih etmiştir.

Ömer Seyfettin kısa hayatına rağmen verimli bir hikayecilik dönemi geçirmiştir. Bunun sonucunda 150 hikayesini tarayıp tespit ettiğimiz sözcükleri ikinci bölümde göreceksiniz.

Tespit edilen atasözleri deyimler kalıplaşmış ifadeler ikilemeler alfabetik sırayla dizili olup farklı gruplara da bölünmüştür.

Bu gruplamanın amacı çalışmanın genişletilmesini sağlamak çalışmayı daha anlaşılır kılmak ve Ömer Seyfettin hikâyeciliğinin ne kadar zengin olduğunu belirtmektir.

1.2 HÜLYA ARGUNŞAH'IN HAYATI

H. Argunşah, 1961 yılında Eskişehir'de dünyaya gelmiştir. 1979 yılında İstanbul Pendik lisesini bitirmiş daha sonra 1979-1980 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girmiştir. 1983 yılında buradan mezun olup Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yeni Türk Edebiyatı anabilim dalında yüksek lisansa başlayan Hülya Argunşah, 1985 yılında Prof. Dr. İnci Enginün'ün danışmanlığında hazırladığı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Türk Edebiyatı Üzerine Tenkidi Fikirleri isimli tezi ile yüksek lisans çalışmasını tamamlamıştır. 1986 yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinin açtığı araştırma görevliliği sınavını kazanarak Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsündeki doktora çalışmalarına devam etmiştir. Bölümde öğretim elemanı ihtiyacından dolayı aynı yıl Kayseri'ye geldi ve Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak atanmıştır.

Hülya Argunşah, 1997 yılında Doçent, 2003 yılında da Profesörlük unvanını almıştır. Hülya Argunşah Türk edebiyatının farklı bir çok alanında eser vermiştir. Çalışmalarından

birkaçının isimlerini Őu Şekilde sıralayabiliriz: Őükufe Nihal - Bir Cumhuriyet Kadını TimaŐ Yayınları, Yeni Türk Edebiyatı 1839 - 2000 Grafiker yayınları, Ömer Seyfettin'den seçmeler kapı yayınları, Kurban TimaŐ Yayınları ve bu çalışmanın yapılmasında kullanılan *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler* kitabı Dergâh Yayınları'ndan çıkmıştır.

1.3 ÖMER SEYFETTİN HAYATI

Ömer Seyfettin 1884 yılında Gönen'de (Balıkesir) doğdu. Yüzbaşı Ömer Őevki Bey'le Fatma Hanım'ın ikisi küçük yaşlarda ölen dört çocuğundan birisidir. Öğrenimine Gönen'de bir mahalle mektebinde başladı. Ömer Őevki Bey'in görevinin nakli dolayısıyla Gönen'den ayrılan aile İnebolu ve Ayancık'tan sonra İstanbul'a geldi. Ömer Seyfettin, önce Mekteb-i Osmanî'ye, 1893 ders yılı başında da Askerî Baytar Rüştiyesi'ne kaydedildi. Bu okulu 1896'da tamamlayarak Edirne Askerî İdadîsi'ne devam etti. 1900'de İdadî'yi bitirerek İstanbul'a döndü. Burada Mekteb-i Harbiye-i Őahâne'ye başladı. 1903 yılında Makedonya'da çıkan karıŐıklık üzerine "Sınıf-ı müstacele" denilen bir hakla imtihansız mezun oldu. Ömer Seyfettin, mezuniyetten sonra Piyade Asteğmeni rütbesiyle, merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'nun İzmir Redif Tümeni'ne bağlı KuŐadası Redif Taburu'na tayin edildi. 1906'da İzmir Jandarma Okulu'na öğretmen olarak atandı. Bu, Ömer Seyfettin için önemlidir; zira bu vesileyle İzmir'deki fikrî ve edebî faaliyetleri takip edecek ve bunlar içerisinde yer alan gençlerle tanışacaktır. Nitekim batı kültürünü tanıyan Baha Tevfik'ten Fransızca bilgisini artırmak için teşvik gördü; Necip Türkçü'den ise sade Türkçe ve millî bir dille yapılan millî edebiyat konusunda önemli fikirler aldı. Ömer Seyfettin Ocak 1909'da Selanik Üçüncü Ordu'da görevlendirildi. Selanik'te çıkmakta olan Hüsün ve Şiir dergisinin ismi Akil Koyuncu'nun istek ve ısrarı üzerine *Genç Kalemler'e* çevrildikten sonra 11 Nisan 1911'de Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" isimli ilk baŐyazısı imzasız olarak yayımlandı. Genç

Kalemler yazı heyetini oluşturanlar Balkan Savaşının başlaması üzerine dağılmak zorunda kaldı. Ömer Seyfettin yeniden orduya çağrıldı. Yanya kuşatmasında esir düştü. Nafliyon'da geçen 1 yıllık esareti sırasında sürekli okumuştur.

Mehdi, Hürriyet Bayrakları gibi hikâyelerini bu dönemde yazdı. Hikâyeleri *Türk Yurdu*'nda yayımlandı. Esareti süresince gerek okuyarak, gerekse yaşayarak yazarlık hayatı için önemli olacak tecrübeler kazandı. Ömer Seyfettin 1913'te esareti bitince İstanbul'a döndü. Askerlikten ayrıldı, yazarlık ve öğretmenlikle hayatını kazanmaya başladı. *Türk Sözü* dergisinin başyazarlığına getirildi ve burada Türkçü düşüncenin sözcülüğünü yapan yazılar yazdı. 1914 yılında Kabataş Sultanisi'nde öğretmenlik görevine başladı ve bu görevini ölümüne kadar sürdürdü. 1915'te İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenlerinden Doktor Besim Ethem Bey'in kızı Calibe Hanım'la evlenmiştir. Bu evlilik Güner isimli bir kız çocuğuna rağmen bozulunca tekrar yalnızlığına döndü. 1917'den ölüm tarihi olan 6 Mart 1920'ye kadar geçen zaman birçok acı ve sıkıntıya rağmen verimli bir hikâyecilik dönemini içine alır. Bu dönemde 10 kitap dolduran 125 hikaye yazdı. Hikâye ve makaleleri *Yeni Mecmua, Şair, Donanma, Büyük Mecmua, Yeni Dünya, Diken, Türk Kadını* gibi dergilerle *Vakit, Zaman ve İfham* gazetelerinde yayımlandı. Bir yandan öğretmenlik yapmayı sürdürdü. Hastalığı 25 Şubat 1920'de artınca yazar 4 Mart'ta hastaneye kaldırıldı. 6 Mart 1920'de hayata gözlerini yumdu. Önce Kadıköy Kuşdili Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedilir. Daha sonra mezarı buradan yol geçeceği veya tramvay garajı yapılacağı gerekçesiyle 23 Ağustos 1939'da Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na nakledildi. En yakın arkadaşı Ali Canip Yöntem, onun hayatını ve mizacını anlatan, en kuvvetli hikayelerin içeren Ömer Seyfettin ve Hayatı adlı bir kitap yazdı ve bu kitap 1935 yılında yayımlandı. Kısa bir süre sonra da bütün hikayeleri bir kitap serisi halinde basılmıştır.

1.4 ÖMER SEYFETTİN SANAT VE DİL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4.1 ÖMER SEYFETTİN VE MODERN HİKAYE

Modern hikâyenin geçmişi çok yenidir. Bir tür üzerinden dönemleri herkesin kabul edebileceği bir şekilde sınıflandırmak ve tanımlamak elbette kolay değildir. “Anton Çehov, Guy De Maupassant, Rudyard Kipling gibi sanatçılar modern hikâyenin öncüleridir.” görüşünü benimseyecek olursak yüz elli yıllık bir geçmişe varırız. Ömer Seyfettin’in yaşadığı yıllara çok yakın bir geçmiş Ömer Seyfettin, Çehov ve Maupassant’ı elbette tanıyordu ve onlardan etkilendi. Edebiyatımızda anlatım en az dünya edebiyatı kadar eskidir.

Ömer Seyfettin köşe yazılarında olduğu gibi hikayelerin’de de bir dava adamı olduğunu göz önüne serer.

Olay kurgusu ve örgüsü bakımından Ömer Seyfettin’in hikâyeleri, genelde modern hikâye tekniğini tam olarak kavramış görünürler. Bu hikâyelerde olay-hacim münasebeti dengeli, entrika ve merak unsurları sayıca yeterlidir. Onun bir çok hikâyesindeki sürpriz sonuçlar modern hikâyenin ana ruhuna çok uygun düşmektedir.

Ömer Seyfettin’in hikâye dil ve üslûbu ise asla tartışılmaz ve bir başka yazarla asla mukayese edilemez. O, çağdaşı yazarların ve o günden bu yana tüm hikâye ve romancıların isteyerek veya istemeyerek örnek aldığı bir sanatçıdır. Çevre bakımından Ömer Seyfettin İstanbul sınırları dışına çıkan ilk hikayecilerimizdendir. Konularının çoğu, Rumeli ve Anadolu’da geçer. Ne var ki, bu hikayelerinde çevre tasvirlerine, kişi ve eşya tahlillerine pek az yer verilir. Bu hal biraz da Servet-i Fünunun tasvirici ve tahlilci tutumuna karşı bir tepki sayılmalıdır.

Zaman bakımından Ömer Seyfettin Edebiyatsız Edebiyat Peşindedir. Ömer Seyfettin’in hikayeleri klasik hikâye tipine örnek sayılabilir. Hepsinde de belli ve değişmez

planının uygulandığını görürüz: Serim, düğüm, çözüm. Olaylar, bu basamaklardan geçerek birbirini izler. Mantıki bir düzen vardır. Hikayelerinde çözümlene değil, olay önemlidir. Küçük bir olay hikâyeye demektir. Onca ikili konuşma Ömer Seyfettin hikayelerinin başlıca özelliklerindedir. Ömer Seyfettin hikayelerinde çoğunlukla batılı bir mizahın yanında sert bir hava görülür.

Ömer Seyfettin dilde sadelik ve anlaşılabilirlikten yana olmuştur. Türkçenin kurallarına göre davranılmasını, dilin Arapça ve Farsça sözcüklerden arındırılmasını savunmuştur. Halkın anlayacağı bir dille yazmayı, halka gitmenin ilk koşulu olarak benimsemiştir. Yapıtlarıyla bu yönelişin Türk edebiyatındaki ilk örneklerini vermiş. Milli edebiyat akımının oluşturulmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Ömer Seyfettin'in hikayelerinin kaynakları geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu kaynakları kısaca şu şekilde gösterebiliriz.

1. Kendi hayatı ile ilgili olanlar (*İlk namaz*)
2. Çağının Sosyal ve Siyasal Düzenine Değinenler. (*Bir ittihatçının Hatıra Defterinden, Boykotaj Düşmanı, Mehdi, Piç.*)
3. Halk Kaynağından ve Halk Edebiyatından Alınanlar. (*Yalnız Efe, Kurumuş Ağaçlar, Yüz, Çakmak, Düşünce Zamanı, Külah, Deve, Bir Hayır.*)
4. Yanlış İnançlara Dokunanlar (*Perili Köşk, Sanduka, Kurbağa Duası, Nasıl Kurtarmış?, Eleğimsağma.*)
5. Yurt Sevgisi, Türkçülük ve Milliyetçilik Ülküsü Aşıl原因anlar (*Primo Türk Çocuğu: Nasıl Doğdu, Primo Türk Çocuğu: Nasıl Öldü?, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Fon Sadriştayn'ın oğlu, Forsa, Müjde, Hürriyet Bayrakları.*)
6. Tarihe Dayananlar (*Pamuk İpliği, Devletin Menfaati Uğruna, Çakmak, Düşünme Zamanı, Yüz Akı*)

Kısaca bir sonuca varılması gerekirse Ömer Seyfettin, olay ya da Maupassant tarzı öykücülüğün kurucu ismidir. Öykülerinde büyük oranda realizm etkisinde olduğu görülmektedir. Öykülerindeki kahramanlar için çok yönlü ve derin bir psikolojik çözümleme yapmamıştır. Öykülerinde anlatımı daha etkili kılmak için efsanelerden, atasözlerinden, deyimlerden ve halk hikayelerinden sık sık faydalanır. Öyküleri genellikle sürpriz bir sonla bitmektedir.

1.4.2 ÖMER SEYFETTİN VE YENİ LİSAN

Yeni lisan makalesi edebiyatta kökten bir değişiklik yapacak Milli Edebiyatın bildirisi olarak kabul edilir. Bu makalede Milli Edebiyatın dil konusu ele alınır. Bu makalede dille ilgili ortaya konan düşünceler maddeler halinde sıralanmıştır.

1. Yabancı dilden hiçbir şekilde dil bilgisi kuralı Türkçeye dahil edilmeyecek. Aynı zamanda Arapça ve Farsçadan Türkçeye geçmiş ve halk dilinde de kullanılır hale gelen bazı kelimeler Türkçeye uygun şekilde kullanılacaktır. Genç Kalemler dergisinde yazan Ömer Seyfettin'e göre ihtiyaç duyulan kelimeler dışarıdan alınabilirdi. Fakat bu kelimeler Türkçenin ünlü uyumlarına göre dile kazandırılmalıdır. Örneğin "*Keraeste*" kelimesini olduğu gibi Türkçeye almak değil de bu kelimeyi "*kereste*" olarak dilimize almak. Yani Genç Kalemler dergisine ve Ömer Seyfettin'e göre başka dillerden dilbilgisi kuralları alınmamalıdır. Örnek olarak "*mektub*" Arapça bir kelimedir. Bu kelimenin çoğulu ise "*mektubat*" tır. Türkçede çoğul olarak "*mektuplar*" kelimesi varken Arapça kurallarıyla çoğul olan kelimeyi kullanmak hatadır. Ömer Seyfettin bu düşünceyle başka dilden kelimenin alınmasında bir sorun olmadığını sadece başka bir dilin dilbilgisi kurallarıyla kelimelerin dilimize geçemeyeceğini savunmaktadır.

2. Ama, lakin gibi artık Türkçede kullanılması alışılmış hale gelen edatlar dışında hiçbir şekilde yabancı edatlar kullanılmayacaktır.

3. Yazı ve konuşma dilinde milli ve basit bir lisan anlayışı egemen olmalıdır.
4. Konuşma ve yazı dili olarak İstanbul Türkçesi esas alınmalıdır.
5. Sonuç olarak Türkçedeki Batı-Doğu taklitçiliğini tamamen engellemek.

Yeni Lisan makalesinde ortaya konulan düşüncelerin uygulanabilirliğinin olması, o dönem devletin bulunduğu zor durumu atlatması için savunulmaya başlanan Türkçülük fikrine uygun olması gibi sebeplerle kısa süre içerisinde bu fikir geniş bir alan buldu kendine. O dönem yayın yapan çoğu dergi bu düşüncelere uygun yayınlar yapmaya başladı. *Genç Kalemler* dergisinde 18 yazı yayımlanmıştır. Bu yazıların 6 tanesi Ömer Seyfettin'e aittir. *Genç Kalemler* dergisinde yayımlanan "Yeni Lisan" makalesinin sonunda soru işareti (?) vardır. Yeni Lisan makalesinin Ömer Seyfettin'e ait olduğunu biz daha sonradan Ali Canip'ten öğreniyoruz peki Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalesine imza atmamasının sebebi neydi? Bu sorunun cevabını şu şekilde verebiliriz: Bu yeni hareketi tek bir isme bağlı göstermemek, bu makalenin dergideki tüm yazarların görüşünü yansıttığını anlatmak içindir.

1.5 ÖMER SEYFETTİN TÜM ESERLERİ KÜLLİYAT HAKKINDA

BİLGİ

Hülya Argunşah'ın uzun yıllar üzerinde çalıştığı birçok isimden Ömer Seyfettin 'in gün yüzüne çıkmamış hikayelerini bulduğu bu kitap çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Bu çalışmada kullanılan basım 1999 yılı kasımında yayımlanan birinci basımdır. 1. Cilt 356 sayfa, 2. Cilt 359 sayfa, 3. Cilt 348 sayfa, 4. Cilt 354 sayfadır. Toplamda 1417 sayfalık olan bu külliyat bizim çalışmamız dahil bir çok çalışmaya kaynak olmuş.

1.6 ÇALIŞMADA TARANAN HİKAYE İSİMLERİ

1.KİTAP	İlk namaz	Sebat
Tenezzüh	Sahir'e Karşı	Erkek Mektubu

Çirkin Bir Hakikat	Aşk Adası	Ferman
Ay Sonunda	Gurultu	Üç Nasihat
İki Mebus	Koleksiyon	Kaç Yerinden
Elma	Hürriyet Bayrakları	Kütük
Bu Senin Şekli İptidaisi	Piç	Vire
At	Mehdi	Yeni Bir Hediye
Beşeriyet ve Köpek	Gayet Büyük Bir Adam	Binecek Şey
Apandisit	Şimeler	Teselli
Tavuklar	Promo Türk Çocuğu	Pembe İncili Kaftan
Tura	Boykotaj Düşmanı	Çakmak
Aşk Ve Ayak Parmakları	Beyaz Lale	Mermer Tezgah
Acıklı Bir Hikaye	Sivrisinek	Başını Vermeyen Şehit
Tarih Ezeli Bir	Falaka	Kızılelma Neresi
Tekerrürdür	Hürriyet Gecesi	Büyücü
Bahar ve Kelebekler	Eleğimsağma	Teketek
Pamuk İpliği	2. KİTAP	Topuz
İrtica Haberi	İhtiyarlıkta Mı Gençlikte	Fon Sadriştayn'ın Karısı
Bomba	Mi	Diyet
Promo Türk Çocuğu	Küçük Hikaye	Düşüne Zamanı
Ant	Çanakkale'den Sonra	Muhteri

Fon Sadriştayn'ın Oğlu	Kesik Bıyık	Bit
Cesaret	Tütün	Perili Köşk
Külla	Ezeli Bir Roman	Baharın Tesiri
Hafiften Bir Seda	Türkçe Reçete	Nasıl Kurtarmış
Müjde	Ashabı Kehfimiz	Yalnız Efe
Terakki	Devletin Menfaati Uğruna	Mürebbiye
Velinimet	Rüşvet	Zeytin Ekmek
Dama Taşları	Nişanlılar	Mehmaemken
Ayın Taktiri	Antiseptik	Keramet
Yalnız Efe	Acaba Neydi	Yüksek Ökçeler
Nadan	Deve	Uzun Ömür
Makul Bir Dönüş	Tos	Havyar
Bir Hatıra	Bir Kayışın Tesiri	Pireler
Harem	100 Akı	Herkesin İçtiği Su
3.KİTAP	Türbe	Kaşığı
Nakarat	Forsa	Bir Hayır
Tuhaf Bir Zulüm	Memlekete Mektup	Yuf Borusu Seni Bekliyor
Namus	Niçin Zengin Olmamış	İlk Düşen Ak
Bir Vasiyetname	Beynamaz	4.KİTAP
Yemin	Korkunç Bir Ceza	İlk Cinayet

Birdenbire	Kurumuş Ağaçlar	Açık Hava Mektebi
Hürriyete Layık Bir	Balkon	1/2
Kahraman	İffet	Mahçupluk İmtihanı
Çirkinliğin Esrarı	Bir Temiz Havlu Uğruna	İnat
Horoz	Uçurumun Kenarında	Bir Çocuk Aleko
Dünyanın Nizamı	Asilzadeler	Kazın Ayağı
Miras	Bilgi Bucağında	Foya
Lokanta Esrarı	Nezle	Sultanlığın Sonu
Karmanyolacılar	Kıskançlık	Heykel
Kurbağa Duası	Tam Bir Görüş	Yaşasın Dolap
Şefkate İman		

1.7 ÖMER SEYFETTİN İLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR

Ömer Seyfettin yalın, akıcı hikayeciliği ile Türk Edebiyatında en çok okunan yazarlardandır. Bu sebeple çocuk edebiyatından söz varlığına, Türkçülüğünden dilde sadeleşmeyi savunuculuğuna kadar birçok çalışmaya sebep olmuştur. Bazı çalışmalar bu çalışmada olduğu gibi Ömer Seyfettin'in hikayeciliğinin de söz varlığına tespitinde şekline olurken, bazı çalışmalar ise Ömer Seyfettin'in fikir hayatıyla ilgili olmuştur. Elbette Ömer Seyfettin ile ilgili ilk çalışmayı fikir arkadaşı Ali Canip Yöntem yapmıştır. Ömer Seyfettin'in ölümünden sonra onun hikayelerini toplayıp bir araya getirmiştir. Akademi dünyasına çok fazla makale ve kitap kazandıran Ömer Seyfettin bunun sebebini şöyle açıklar: *“Halkın dilinden yazan halkın dilini anlayan halka yaklaşan kişidir.”*

Ömer Seyfettin ile ilgili yapılan bazı çalışmaları aşağıda görebilirsiniz

1. Hülya Argunşah *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikayeler*
2. Ömer Seyfettin Hikayelerinin Hikâye Haritası Yöntemine, Metin, Elementlerine Ve Çocuk Edebiyatına Göre İncelenmesi: İbrahim Boyumgaç
3. İdeal Bir Toplum Yaratmak: Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Toplumsal Eleştiri: Yahya Kemal Beyitoğlu
4. Türk Milliyetçiliği ve Öykücülük: Oğuzhan Cengiz

2.BÖLÜM

2.1 ATASÖZLERİ

Atasözü (darbimesel); (çoğulu Durûb-ı emsal) bir özlü düşünce taşıyanvecize (yahut özlü söz) niteliğinde, kalıp (klişe) haline gelmiş bir sözdür. Bir olay veya meydana gelişin eş veya benzer anlamını içeren bir halk düşüncesini veya felsefesini dile getirir ve mutlaka bir yargı taşır. Bununla bir olayın niteliği de tanımlanır veya bunun benzeri betimlenir. Böylece bu olay veya oluşumun geçmişte aynısının veya benzerinin geliştiği göz önünde tutularak böyle bir durumun etkisinde veya karşısında kalmış, etkisinde veya karşısında kalma olasılığı bulunan veya etkisinde ya da karşısında kalacak olan insana genellikle öğütte bulunulur; bazen böyle bir insan hemen hemen teselli olur.

Sözlü Türk edebiyatı dönemi ürünlerinden olan “savlara” bazı atasözlerinin asılları, ilk biçimleri gözüyle bakılır. Savlar, Kaşgarlı Mahmud'un *Divân-ı Lûgat'it Türk*'ünde açıklamalar arasında geçmektedir. Sav terimi sonradan İslâmiyetin etkisiyle yerini “mesel” terimine bırakmıştır. Aslında misal getirme, örnek verme anlamında olan “darb-ı mesel” ve bunun çoğulu “durub-ı emsâl” sözleri, edebiyatımızda atasözü ve atasözleri anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Bir kurala bağlı olanların dışında, büyük çoğunluğu ile anonim içerik taşıyan yani ilk defa kimin tarafından ve ne zaman ortaya atıldıkları bilinmeyen atasözleri, halk

topluluklarının asırlar boyunca karşılaştıkları olaylardan ve tecrübelerden ilham alarak attıkları, benimsedikleri ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktardıkları öğütler, yol gösterici, toplum ve doğa olaylarının nasıl sona ereceklerini belirten düşüncelerdir. Böyle yapılırsa veya böyle olursa sonuç şöyle belirir” ögesi atasözlerini karakterize eden işarettir.

Atasözü genel bir adlandırmadır. Bunun içerisinde darbimeseller ve deyimler (tâbirler) yer alır. Atasözü çeşitli biçimleriyle her şeyden önce bir yargı içerir. Darbimesel tamlamasının eskiliği ve bunun yeni kuşaklar için artık çok yabancı bir “Fârisî tamlama” hâline gelmiş olması dolayısıyla yargı içeren sözlere “Atasözü” denmesi ve bunların dışında kalanların da deyim adıyla adlandırılması doğru olur. Fakat deyimlerin de atalardan gelen bir miras olduğu unutulmamalıdır.

Atasözlerinin konulara çoğu zaman kullanıldıkları bölgeye ve ülkeye göre değişiklikler gösterir. Türk toplumunda tarih boyunca askerlik ve çiftçilik önemli olduğu için at, it, kurt, koyun, silah ve yiğitlik konusunda Türkçe’de pek çok atasözü vardır. Buna karşın Alman atasözlerinde daha çok ayı, kartal gibi Almanya'nın sembolü haline gelmiş konulara yer verilir. Bu nedenlerle, atasözlerinde evrensel ve toplumsal düzen ile bu düzendeki iyi, kötü bütün özellikler görülür.

Atasözlerinin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1- Halkın düşüncesini anlatır.
- 2- Ulusaldırlar.
- 3- Kişinin ruhuna hitap ederler.
- 4- Kesin tavırlıdırlar.
- 5- İnandırıcıdırlar.
- 6- Geniş halk kitlelerinin yüzyıllardan beri geçirdiği denemelerden ve bu denemelerden oluşan düşüncelerden doğmuşlardır.

- 7- Yalın sözlerdir, anlatımları açıktır.
- 8- Doğa olaylarının oluşunu bildirirler.
- 9- Ahlak aşılardır, ahlaklı olmayı öğretirler.
- 10- Bir veya iki cümleden meydana gelirler.
- 11- Birçoğunda mecaz vardır.
- 12- Atasözlerinde söz sanatları vardır.
- 13- Kelimelerin yerleri değiştirilemez. Değiştirildiği zaman değişik anlamlar ortaya çıkabilir.
- 14- Denenmiş sözler olduğu için doğruluğu herkes tarafından kabul edilir.

Aşağıda Ömer Seyfettin hikayelerinde tespit edilmiş atasözlerini göreceğiz.

Acele işe şeytan karışır (İH). Akıl, insanın külahında bir çividir. Yumruk yemeden kafasının içine girmez (VN). Akşamın hayrından sabahın şerri iyidir(yeğdir). (Sabah ola, hayır ola). (KÜ). Allah dokuzda verdiğini sekizde almaz (BK). Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz (HBS). Ar dünyası değil, kâr dünyası (AN). Arayan Mevlasını da bulur, belasını da (MM). Arpa eken buğday biçmez (M). Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin (İN). Az tamah çok ziyan(zarar) getirir! (BN). Bekârlık sultanlıktır (SS). Bir çiçekle yaz olmaz (gelmez) (Pİ). Bir pire için bir yorgan yakılmaz (Ç). Birlikten kuvvet doğar (AZ). Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar (HBS), (MD). Çok bilen (söyleyen) çok yanılır (TG). Dayak cennetten çıkmıştır(AHM). Deli pazarı, bok pazarı (DT). Denize düşen yılana (yosuna) sarılır (PİR). Dikensiz gül olmaz (Gül dikensiz olmaz) (TER). Domuz derisi(-nden) post olmaz, eski düşman dost olmaz (HB). Düşmez kalkmaz bir Allah (DZ). Eden bulur, inleyen ölür. (Etme bulursun, inleme ölürsün) ((YBSB)). Elçiye zeval olmaz (PİK). Elden vefa, zehirden şifa (BN). Emanete hıyanet olmaz (ÜN). Evdeki hesap (pazara) çarşıya uymaz (İN), (M). Geç olsun da güç olmasın (BK). Gönül kimi severse güzel odur (BTHU). Gülme komşuna gelir başına (YE2). Haydan gelen huya gider (selden gelen suya gider.) (Mİ).

Hayvan yularından insan ikrarından (sözünden) tutulur (BB). Her gönülde bir aslan yatar (PTÇ2). İki gönül bir olursa (olunca) samanlık seyran olur (AHM). İki kere iki dört eder (KH), (Ş), (VN). İşleyen demir pas tutmaz(paslanmaz, ışıldar) (AK). Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu... (TOP). Kazaya rıza gerek (TES). Kırkından sonra azanı teneşir paklar (azana çare bulunmaz) (BT). Kısa günün kârı (kazancı) az olur ((YBSB)). Kişiyi (herkesi) nasıl bilirsin kendi gibi (AK). Köpeksiz köy bulmuş, değeksiz gezer (BD). Kurunun (arasında) yanında yaş da yanar. (Yaşın yanında kuru da yanar) (BN). Nadan ile sohbet etmek güçtür bilene; çünkü nadan ne gelirse, söyler diline (NA). Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz (AK). Öfkeyle kalkan zararlar (ziyanlar) oturur (KC). Para ile imanın kimde olduğu bilinmez (F). Pilavdan dönen kaşığın sapı (dönenin kaşığı) kırılınsın ((YBSB)). Sabrın sonu selamettir ((YBSB)). Söz gümüşse sükût altındır (KN). Sükût ikrardan gelir(sayılır) (BB). Türk'ün aklı sonradan gelir (BB). Vakit nakittir (BL). Vermeyince Mabut, neylesin Mahmut? (ZE). Yaş yetmiş, iş bitmiş (YE2). Yerin kulağı var (K). Yırtıcı (alıcı) kuşun ömrü az olur (UÖ). Yolcu yolunda gerek (BŞ).

2.1.1 Organ İsimleriyle İlgili Atasözleri

Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü ((YBSB)). Her koyun kendi bacağından asılır (MM). Şeriatın kestiği parmak acımaz (Dİ).

2.2 DEYİMLER

Deyim belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür.

Çoğunlukla gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış söz ya da sözcük grupları, eş, tabir. Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı bir

anlamı olan ilgi çekici bir anlatımı bulunan ifadeyi daha zengin kılan iki veya daha fazla kelimededen meydana gelen, kalıplaşmış söz topluluklarına deyim (tabir) denir.

Deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar. Genel olarak deyimler açısından dilden dile büyük ayrımlar vardır, örneğin yağmurun çok yağdığını anlatmak üzere Türk, “bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor ” derken İngilizcede “ it is raining cats and dogs” (kediler ve köpeklercesine yağmur yağıyor) deyimine rastlanır.

Deyimler kalıplaşmış sözlerdir. Şekli, söz dizimi sözcükleri değiştirilemez. Örneğin “Yok devenin başı” deyimini “Devenin başı yok” biçimine sokulamaz. Yine “Kırdığı ceviz kırkı geçti” yerine, bir sözcüğü değiştirilerek “kırdığı fındık kırkı geçti” denilemez. Deyimler kalıplaşmış olmakla beraber, bazı deyimlerin kalıpları büsbütün donmuş sayılmaz. Sonları bir masterla bağlananlarla, cümle biçiminde olan bazı deyimler, birleşik fiiller gibi çekilebilir. Çekimi göre de zamirleri değişir, sözcükleri değişmez. Örneğin; “gözden düşmek” deyimini: “Gözden düştüm, gözden düştün gözden düştü; gözden düştük, gözden düştünüz, gözden düştüler” şeklinde çekilir.

Kalıpları büsbütün donmuş sayılan ya da tarihi bir anekdota bağlı bulunan deyimler kesinlikle çekime gelmez; “eski çamlar bardak oldu” gibi.

Deyimlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz

1. Deyimler kalıplaşmış sözlerdir. Kelimelerin yerleri değiştirilemez ve aynı anlama bile gelse yerine başka bir sözcük getirilemez. Farklı bir sözcük getirilir veya sözcüklerin yeri değiştirilirse, ifade etmeye çalışılan düşünce anlamlı ve cümle akışına uygun olsa bile kullanılan söz grubu deyim sayılmaz.
2. Deyimler en az iki sözcükten oluşan söz gruplarıdır. Bir sözcük tek başına deyim oluşturamaz.

3. Deyimler farklı farklı söz grupları biçiminde meydana gelmişlerdir. Deyimleri oluşum şekillerine göre aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.
 - a) İsim tamlaması biçiminde olanlar: Ateş pahası, ekmek kapısı, balık istifi, eşek şakası, anasının gözü vb.
 - b) Sıfat tamlaması biçiminde olanlar: Kara cahil, deli fişek, yarım ağız, püsküllü bela vb.
 - c) Kurallı bileşik sıfat şeklinde olanlar: Çenesi düşük, içten pazarlıklı, eli açık, maymun iştahlı, gözü kara vb.
 - d) Mastar biçiminde olanlar: Acemilik çekmek, ciğeri beş para etmemek, suratı bir karış asılmak, iki ayağını bir pabuca sokmak, etekleri zil çalmak, göz dikmek, aldırış etmemek vb.
 - e) Cümle biçiminde olanlar: Adet yerini bulsun. Dostlar alışverişte görsün. Delik büyük yama küçük. Fol yok yumurta yok. Ayıkla pirincin taşını vb.
4. Deyimler ne kadar fazla sözcükten oluşur sağ oluşsun tek bir kavramı ya da durumu karşılar.
5. Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özellik de budur. Atasözlerinin arka planında öğüt verme, ders çıkarma gibi unsurlar varken deyimler yalnızca bir durumu bir kavramı belirten anlatım kalıplarıdır.
6. Deyimler büyük çoğunlukla mecaz anlamlıdır, yani deyim içindeki sözcüklerin karşıladıkları anlamlar ile deyimın karşıladığı anlam farklıdır.

Acı gelmek (YD), aç acına (YE2), açık fikirli (KD), açık saçık (TÜR), açıkta kalmak (BB), (KB), adam etmek (NZO), adam sen de! (Dİ), adı çıkmak (AD), adım atmamak (Bir yere). (YE2), aforoz etmek (Birini) (AD), (Şİ), afyonunu patlatmak (Birinin) (HİS), (ağza almamak (MEH), ağzı (bir karış) açık kalmak (MEH), ağzı burnu yerinde (AD), ağzı varmamak (İG), ağzına bir şey koymamak (YD), ağzına geleni söylemek (FER), ağzına kadar (YH), (BÇA),

ağzından çıkan(çıkan sözü) kulağı işitmek(duymamak) (NK), ağzından kaçırmak (ÇH), ağzını açmamak (KN) (MT), ağzını aramak (yoklamak) (HRM), ağzını bozmak (YE1), ağzını hayra aç (BH), ahfeş'in keçisi gibi baş sallamak (TG), ahret kardeşi (Y), ahret suali (BV), akıl baliğ olmak (HBS), akıl etmek (ZE), akıl hocası (KÜ), akıl öğretmek (Akıl vermek) (KÜ), akli almamak (Aklına sığmamak) (ZE), akli başına gelmek (FSK), (KÜ), akli başında (PTÇ2), akli ermek (BOM), akli fikri (YH), akli sıra (KD), akli yatmak (Bir duruma, işe) (BN), aklına (kafasına) koymak (Kendi ya da başkasının) (AN), (BK), aklına gelmek(gelmek) (Pİ), (KH), aklına şaşayım (BD), aklından (hatırından) çıkmak (çıkılmamak) (VN), aklından geçirmek (İçinden geçirmek) (FSK), (P), aklından geçmek (PTÇ1), aklını kaybetmek (PTÇ1), al kanlara boyanmak (BL), aldirış etmemek (KH), alı al, moru mor (T), alın teri (dökmek) (Dİ), alın yazısı (AD), Allah aşkına! (BŞİ), Allah bilir (MEH), (NİŞ), (D), Allah için (HRM), altüst etmek (olmak) (BD), altından çapanoğlu çıkmak (PTÇ1), aman dilemek (PTÇ2), (PTÇ2), aman vermemek (BL), anadan doğma (İG), anasını ağlatmak (DZ), anasını bellemek (GBA), anca beraber, kanca beraber (ÜN), ant içmek (AN), ant vermek (Yemin vermek) (ÜN), ara sıra (Arada sırada) (TZ), (ES), Arap saçına dönmek (iş, işler) (DT), arka (sırt) üstü (PTÇ1), arkası alınmak (PİK), aslı astarı (faslı) olmamak (KN), aşağı kalır yeri olmamak (bir şeyden, birinden) (BL), aşağı tükürsem sakal(-m) , yukarı tükürsem bıyık (-m). (Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal.) (KD), aşağı yukarı (Ç), ateş almak (BÇA), avucunun içine almak (V), avuç içi kadar (yer) (FSO), ay başı (AS), ayağa kaldırmak (Herkesi) (İH), ayağa kalkmak (AK), (Ş), ayağına gelmek (PTÇ1), ayağına getirmek (Birini) (P), ayağına kapanmak (HRM), (TET), ayak takımı (B), ayak üstü (MT), az değil (O kişi) (MD), baba ocağı (yurdu) (İG), bağdaş kurmak (İN), bağrına basmak (HG), baldırı çıplak (AN), balık etinde (BL), balık istifi (PTÇ1), balta değmemiş (girmemiş, görmemiş) (AAP), baş belası (KD), baş eğmek (Boyun eğmek.) (PTÇ2), (PİK), baş göstermek (Yüz göstermek) (BK), (HG), baş kaldırmamak (HBS), (Ç), baş üstüne (K), başa çıkmak (BL), başa geçmek (PTÇ2),

başa kakmak (Dİ), başı çatlamak (YH), başı dönmek (PTÇ1), (TOP), başından atmak (savmak) ((PİK)), başından geçmek (AD), başının (canının) derdine düşmek ((YBSB)), baştan aşağı (PTÇ1), (FSO), baştan çıkarmak (BT), bayrak açmak ((YBSB)), bereket versin (KÜ), (KIS), beti benzi kalmamak (BH), beyni sulanmak (PTÇ1), bıyığı terlemek (MEH), bıyık altından gülmek ((YBSB)), biçilmiş kaftan (PTÇ2), bin(kırk) dereden su getirmek (YE2), bir aşağı bir yukarı dolaşmak (ÇS), bir (tek) başına (TER), bir kalemde (AK), bir köşeye (köşesine) çekilmek (ÇS), bir taşla iki kuş vurmak (½), bir varmış, bir yokmuş (BB), (½), bir yaşıma daha girdim (SS), bit yeniği (KÜ), boğaz boğaza gelmek (AN), boğaz tokluğuna çalışmak (DZ), (TÜT), boğazına (gırtlığına) sarılmak (BL), (gba, bol keseden (BH), bostan korkuluğu ((YBSB)), boş bulunmak (BL), boş düşmek (FAL), boş yere (PTÇ1), boşa gitmek (NAK), boşu boşuna (PİK), boynum kıldan ince (NA), boynunu vurmak (TT), boynuz takmak (dikmek) (AD), (AZ), boyun eğmek (AD) (PİK), (Dİ), bozuntuya vermemek (KÜ), buz kesmek (NAK), caka satmak (PTÇ1), can acısı (HRM), can atmak (MÜR), can çekişmek (İM), (AH) (MEH), can havliyle (SS), (DT), (AZ), can korkusu (YE2), can sıkıntısı (TZ) (İDA), can yoldaşı (TÜR), canı tatlı (PTÇ2), canına kıymak (K), canına okumak (AZ), canını almak (FER), canını bağışlamak (K), canını çıkarmak (Dİ), canını sıkmak (E), canını vermek (BVŞ), (DT), (YE1), canını yakmak (YD) (İH), cebi (eli) para görmek (NİŞ), cılk çıkmak (AZ), ciğerine işlemek (DZ), cümbür cemaat (KD), çalım satmak (KH), çat pat (FSK), çatık kaşlı (M), çayı (suyu) görmeden paçaları sıvamak (NZO), çek arabanı (MT), çekirdekten yetişme (PTÇ1), çene çalmak (Mİ), çift çubuk (BH), çil yavrusu gibi dağılmak (KH), (TBZ), çocuk gibi sevinmek (İM), çocuk oyuncağı (KY), çoluk çocuğa karışmak (BÜY), çoluk çocuk (AD) (PTÇ2), çorap söküğü gibi gitmek (PTÇ1), dağa çıkmak (BOM), dağa kaldırmak (YE1), daha neler! (C), dal budak salmak (HRM), dalavere çevirmek (DZ), (AN), dalga geçmek (AD), (BL), damarı tutmak (KA), damdan düşer gibi (KOL), (KÜ), dar kafalı (Ş), darbe vurmak (PTÇ2), darısı (dostlar) başına (NAK), dayak (sopa) yemek (HRM), deliksiz uyku

(S), dem çekmek (PİR), dem vurmak (Bir şeyden) (G), deme gitsin (Değme gitsin) (PTÇ2), demir atmak (FR), dereden tepeden konuşmak (TR), derinlere dalmak (YH), (LE), ders vermek (BK), devlet kuşu (YBSB), dili döndüğü kadar (MM), dili tutulmak (G), diline virt etmek (MM), dilinin altında bir şey olmak (MM), dilinin ucuna gelmek (TT), dillere destan olmak (FER), dini bütün (YE1), dirsek çürütmek (BB), dış göstermek (FAL), dışından, tırnağından artırmak (M), divan durmak (FAL), diz çökmek (TET), dize getirmek (PTÇ2), (İG), dizini dövmek (PTÇ2), dizinin bağı çözülmek (BOM), dizinin dibinde (T), dizleri kesilmek (PTÇ1), dizlerine kapanmak (Birinin) (TET), doğru dürüst (KA), dolap (fırıldak) çevirmek (T), dolma yutmak (KB), dolu dizgin (KA), doyum olmamak (TR), dört dönmek (D), dudak bükmek (BOM), dudak ısırma (PTÇ1), dünya başına yıkılmak (AHM), dünya evine girmek (İ), dünyaya gelmek (ÜN), dünyaya kazık kakmak (YE2), (BK), dünyayı zindan etmek (birine) (ÜN), düşe kalka (KÜ) (YE1), düşünüp taşınmak (Mİ), düşüp kalkmak (Biriyle) (BKT), edebiyat yapmak (Pİ), (BD), eğri büğrü (HEY), ekmeğini taştan çıkarmak (Dİ), eksik olma (MM), el ayak çekilmek (ÜN), (T), el bağlamak (KN), el basmak (Y), el çırpma (İH), el etek (ayak) öpmek (PİK), el kadar (YH), (İC), el kaldırmak (PTÇ1), el ovuşturmak (MT), el pençe divan durmak (E), el sürmemek (bir şeye) (½,), el yordamıyla (Dİ), elde etmek (TET), (BOM), ele geçirmek (BŞİ), ele geçmek (BL), (ÇS), eli ayağı tutmak (YE2), eli bayraklı ((YBSB)), eli boş dönmek (ÜN), eli değmemek (AK), eli kalem tutmak (İG), eli varmamak (FER), elifi görse mertek sanır (İN), elinde kalmak (FSK), (YA), elinden bir kaza çıkmak (Ş), elinden bir şey gelmemek (TOP), elinden tutmak (Birinin) (NZO), eline düşmek (Birinin), (P), (BÜY), elini sallasa ellisi (G), elini sürmemek (bir şeye) (TET), en aşağı (SK), enine boyuna (FSK), ense yapmak (NAK), er, geç (MİR), eski çamlar bardak oldu (Ç), eşek cennetine göndermek (MD), eteğine yapışmak (Birinin) (PİK), etek öpmek (ÜN), ((YBSB)), ev bark (FSK), evde kalmak (AD), evli evine, köylü köyüne (AD), eyvallah etmemek (Dİ), ezilip büzülme (BTHU), faka (tongaya) basmak (V), falan filan (BH), farkına

varmak (TA), (AN), farkında olmak (Pİ), feleğin çemberinden geçmiş (FER), felsefe yapmak (BB), fena olmak (AAP), (TET), fena yapmak (etmek) (Birini) (TET), fırsat yoksulu (düşkün) ((YBSB)), fırsatı kaçırmamak (AD), fırsattan istifade etmek (S), fincancı katırlarını ürkütmek ((YBSB)), fink atmak ((YBSB)), fit vermek (Birine) (YE2), fosur fosur içmek (TÜT), foyası meydana çıkmak (birinin) (PTÇ1), fütur getirmemek (BÜY), gafil avlamak (TT), galebe çalmak (V), (İM), galebe etmek (SK), gece gündüz (KH), geceli gündüzlü (NZO), geçmiş olsun (MT), Gel zaman git zaman (AK), (BB), gık dedirtmemek (TBZ), gık dememek (İC), gizli kapaklı (BL), göğsü kabarmak (PTÇ1), (PTÇ2), göğsünü gere gere (YD), göklere çıkarmak (AD), gönlünden kopmak (YE1), gönlünü (hatırını) hoş etmek (KA), gönül almak (İM), gönül yapmak (İG), göreceği gelmek (BÇA), görücü gitmek (AD), (FSK), gücüne gitmek (PTÇ1), (KY) (T), güç bela (PTÇ1), (D), güçlük çekmek (KH), (S), güme gitmek (YE2), gün doğmak (FER), (ER), günaha girmek (AK), (KA), güneş doğmak (ÇS), ha bire (AH) (Dİ), hacet görmek (KOL), hacet kalmamak (BK), hacet yok (G), haddine mi düşmüş (MM), haddini bildirmek (PİK), hakkından gelmek (BVŞ), hakkını yemek (Birinin) (NZO), hal hatır sormak (Y), halt etmek(AH), Hanya'yı Konya'yı anlamak (VN), haritadan silmek (PTÇ1), hasret çekmek (Mİ), hatırını kırmak (PTÇ1), hava bozmak (K), havadan sudan (şundan bundan) konuşmak (DMU), havsalasına sığmamak (TE), hayal gibi (İN), hayal meyal (PTÇ2), hayalinden geçirmek (PTÇ1), hayat geçirmek (AS), hayatını kazanmak (Pİ), haydi oradan (MT), hayırdır inşallah (KÜ), (BK), helal etmek (TE), hesabı kesmek (biriyle) (M), hesabını bilmek (İG), hesap etmek (M), heves etmek (SK), hır çıkarmak (MD), hiç olmazsa (TZ) (TET), hin oğlu hin (biri) (NAK), hoş bulduk (HBS), hoş geldiniz (PTÇ2), hoş görmek (TET), (G), hoşuna gitmek (TET), (AN), hüküm sürmek (AD) (PTÇ1), ırzına geçmek (PTÇ2), içi bayılmak (ZE), içi yanmak (HBS), içine kurt düşmek (ÜN), içini çekmek (İç geçirmek) (E), idare etmek (BOM), (H), iflas etmek (TU), iğne atsan yere düşmez (PTÇ1), (FSO), iki büklüm (BL), (PİK), iki çift laf (söz) etmek (ÜN), iki eli (birinin) yakasında olmak

(N), iki lakırdı etmek (İN), iki sözü bir araya getirememek (AN), ikide birde (İH), ileri gitmek (AK), iman tahtası (DT), imanı gevremek (F), in cin yok (top oynamak) (TE), ipe çekmek (insanı) (NZO), ipliği pazara çıkmak (AK), ismi var, cismi yok (PTÇ1), istifini bozmamak (FSK), iş başa düşmek ((YBSB)), iş görmek (FSK), iş tutmak (KH) (ÜN), işi (işler) yolunda olmak (HRM), (BL), işi azıtmak (NAK), (H), işi bitmek (K), işi bozulmak (AK), işi pişirmek (A), işin başı (DZ), işine gelmek (HRM), (TET), iştahı açılmak (YH), (PİR), iştahı kesilmek (İH), işten el çektirmek (PTÇ1), işten (bile) değil (G), (BVŞ), kaba saba (M), kabına (kacağma) sığmamak (HG), (FSO), kafa dengi (LE), kafa patlatmak (G), (NZO), kafa tutmak (Pİ), kafası kazan gibi olmak (KD), kafayı çekmek (DZ), kafayı tütsülemek (SS), kafese koymak (Dİ), kalbi çarpmak (TET), (PTÇ1), kaleme almak (KD), kalın kafalı (AZ), kan başına (beynine) sıçramak (ç çıkmak) (MD), (HRM), kan dökmek (PTÇ1), (PTÇ2), kan kardeşi (AN), kan oturmak (PTÇ1), kan revan içinde (H), kan ter içinde kalmak (MD), kan tutmak (MD), kana boyamak (PTÇ1), kanat germek (MM), kanına dokunmak (KH), kanını emmek (PTÇ1), (P), (AK), kapağı atmak (FER) (TBZ), kapı dışarı etmek (YÖ), kara haber (BVŞ), karga tulumba etmek (M), (DT), kargacık burgacık (TU), (KY), karman çorman (AN), karnı zil çalmak (YH), karşı durmak (İG), karşı gelmek (AD), karşı karşıya (BOM), karşı karşıya gelmek (YE2), karşı koymak (İG), (FER), karşısına (önüne) dikilmek (İG), karşısına çıkmak (PTÇ2), (TT), kasıp kavurmak (BŞ), kaşlarını çatmak (BOM), kazan devirmek (NA), kelli felli (T), kendi derdine düşmek (TE), kendi halinde (TBZ), kendi kendime (AK), kendi kendine ((YBSB)), kendinden geçmek (BOM) (HBS), kendine gelmek (P), (HRM), kendine mal etmek (bir şeyi) (İM), kendini atmak (bir yere) (P), kendini beğenmek (TET), kendini bırakmak (TET), kendini kaybetmek (TET), (BL), kendini toplamak (AN) (KI), kendini tutamamak (TET), (HG), keyfi gelmek (GM), keyif çatmak (P), (BL), kılıçtan geçirmek (V), kıran girmek (PTÇ1), kırk katır mı kırk satır mı? (F), kırk para (AS), kırkları karışmak (Mİ), kısmet çıkmak (BB), kısmeti ayağına gelmek (NEZ), kıyametleri koparmak (EM), kız almak

(AD), kız oğlan kız (BL) (PTÇ1), kız vermek (AK), kim bilir (EM) (AS), kin bağlamak (BÜY), kocaya varmak (H), kol gezmek (Dİ), kolayını bulmak (PTÇ2) ((YBSB)), korktuğuna uğramak (KY), koz kırmak (T), kör talih (Dİ), körü körüne (TBZ), kulağını açmak(mi (M), kulp takmak (BL), (NAK), kurşun dökmek (TÜR), kurşuna dizmek (PTÇ2), kuru iftira (Mİ), kurum satmak (ZE), küçük dilini yutmak (KH), kül olmak (BL), külah giydirmek (KÜ), külahıma anlat (TBZ), küplere binmek (H), laf atmak (HBS), laf dinlemek (İM), (AD), laf etmek (AD), laf olsun diye (BŞİ), lafa tutmak (AHM), lafi ağzına tıkmak (H), lafını etmek (DZ), lügat paralamak (GBA), mahal kalmamak (YD), mahkûm etmek (S), (Pİ), mal bulmuş Mağribi gibi (PTÇ1), mana vermek (AHM), mekik dokumak (E), merak etmek (TET), merak sarmak (BN), meydan bırakmamak (GM), meydan kalmamak (TT), meydan okumak (S), meydan vermemek (S), (HB), meydana atılmak (GBA), meydana çıkmak (KD), meydana koymak (BB), meydana vurmak (P), meydana boş bulmak (BÜY), (H), mırın kırın etmek (LE), midesi bulanmak (P), miskinler tekkesi (AN), mortuyu çekmek (YE2), muradına ermek (TE), nara atmak (HBS), (AHM), nazar değmek (MM), ne gezer (AS), (DZ), ne olur ne olmaz (YD), ne var, ne yok? (PTÇ2), nefes etmek (KD), nefes tüketmek (F), nefesi kesilmek (BOM), (HB), neme gerek (MT), neme lazım (PK), nikâh düşmemek (AD), noktası noktasına (PTÇ1), (YÖ), Nuh der, peygamber demez (BH), nur topu gibi (ÇS), ocağına incir dikmek (AK), ok yaydan çıkmak (BN), olacak gibi değil (M), olan biten (HRM), olur iş değil (DZ), omuz silkmek (M), on parasız (PTÇ1), orta hâlli (NA), orta malı (İN), ortalığı pislik götürmek (AN), ödü kopmak (patlamak) (KY) (CS), ölüm döşeğimde (P), (TÜR), ölüsü kandilli (HBS), ölüsü kınalı (DZ), önüne dikilmek (TET), önüne geçmek (BD), (MİR), önünü almak (NA), öpüp (de) ötede beride (G), öyle ise (BK), öyle ya (BK), pabucu dama atılmak (AD), pabuç (gürültüye pabuç) bırakmamak (BŞ), (PTÇ1), paçaları sıvamak (MM), paha biçmek (KOL), paldır küldür (KRM), pamuk ipliğiyle bağlamak (Pİ), para etmemek (S), (KB), peşine takılmak (PİR), peşkeş çekmek (ZE), pir aşkına (Dİ), (NZO), pireyi deve yapmak (B),

pişkinliğe vurmak (GBA), pot kırmak (KOL), pundunu bulmak ((YBSB)), pusuya düşmek (TE), rast gelmek (AAP), renk vermemek (T), rol oynamak (İH), ruhu bile duymamak ((YBSB)), sabır taşı (MT), sabun köpüğü gibi sönmek (AK), saç sakal ağartmak (V), saç bitmedik yetim ((YBSB)), sadede gelmek (AH), safa geldiniz (½,), sakalı ele vermek (PTÇ1), salık vermek (ÜN), sarpa sarmak ((YBSB)), selam vermek (TOP), selamı sabahı kesmek (BB), ses seda kesilmek (FAL), sesi çıkmamak (BL), sesini çıkarmamak (H), sıkıya gelmek (TOP), sıra dayağı (FAL), sırtında yumurta küfesi yok ya! (F), silip süpürmek (BB), sinekten yağ çıkarmak (PTÇ1), sinirine dokunmak (PTÇ1), (P), sinirleri gerilmek (KH), size ömür (ÜN), soğuk kanlı (HRM), soluğu (bir yerde) almak (MİR), son nefes (İM) (AK), soyup soğana çevirmek (DZ), (MM), sükün etmek (M), sövüp saymak (MD), söz birliği etmek (FAL), söz dinlemek (HİS), söz vermek (G), (V), sözüm ona (LE), sözünden çıkmamak (YE2), su gibi okumak (DT), surat asmak (GBA), surat bir karış (EM), sütü bozuk (YE2), şafak sökmek (İG), (KA), şaha kalkmak (FAL), (K), şaka yapmak (MD), şangır şungur (PTÇ1), şapır şupur (NZO), şart olsun (FAL), şeytana uymak (ÜN), şeytanın ayağını kırmak (KA), şöyle dursun (DZ), şundan bundan konuşmak (DMU), taban tabana zıt (AD), (HB), tadı kaçmak (PTÇ2), tadında bırakmak (BB), talihi yâr olmak (İG), tası tarağı toplamak (TBZ), ((YBSB)), taş atmak (birine) (GBA), taş çıkartmak (Biri başkasına) (AN), taş kesilmek (KY), taş taş üstünde bırakmamak (PTÇ2), tatlı dil (NK), tefe koymak (AD), tek başına (FER), tek tük (PTÇ1) (AD), tellal çağdırtmak (BL), temel atmak (AK), tepeden tırnağa (kadar) (BL), (ÜN), tepesine binmek (BL), ter dökmek (NZO), tersi dönmek (HBS), topa tutmak (PTÇ1), turp gibi (NİŞ), tuzla buz olmak (Ş), tuzağa düşmek (V), tükürdüğünü yalamak (PTÇ1), tüyleri ürpermek (YD), (Ş), ufak tefek (½,), uğurlar ola (YD), umurunda değil (TER), uyku çekmek (BŞ), uykusu kaçmak (KH), uzun hikâye! (ZE), uzun sözün (lafın) kısası! (BOM), (BT), uzun uzadıya (SK), (PTÇ1), uzun uzun (AAP), (ÇH), üç günlük ömür (AS), üst baş (G), üstü başı dökülmek (VN), üstüne gelmek (Y), üzerine yürümek (G), (CS), üzerine almak

(FSO), vakit vakit (KÜ), varı yoğu (M), vay anasını (DZ), (NZO), vur patlasın, çal oynasın (HBS), yaka silmek (birinden) (HBS), yakasını bırakmamak (VN), yakayı sıyırmak (D), (BB), yalpa vurmak (TET), yanağından kan damlamak (Ç), yarım yamalak (MM), yarından tezi yok (AHM), yaşlı başlı (UK), yavaşgel! (NZO), yedisinden yetmişine kadar (YE2), yere sermek (BB), yerin dibine geçmek (E), (Mİ), yerinde duramamak (KAŞ), yerinde yellere esmek (T), yerle bir etmek (K), yıldırımla vurulmuşa dönmek (BOM), (Y), yok pahasına (MEH), (Dİ), yol açmak (TT), yol göstermek (NZO), yol vermek (BL) (FER), yola çıkmak (P), yola düzölmek (ÜN), yola gelmek (KH), yolu düşmek (BÜY), yolun açık olsun (ÜN), yolunu bulmak (KH), yuva yapmak (HRM), yuvasını yıkmak (YE2), yükte hafif pahada ağır (KRM), yüreğı ağızına gelmek (BVŞ), (BB), yüreğı cız etmek (UK), yüreğı çarpmak (AAP), yüreğı dayanmamak (P), yüreğı hop etmek (HBS), yüreğı hoptamak (AAP) (BD), yüreğı parçalanmak (TT), yüreğine inmek (YD) (BÜY), yürek oynatması (CS), yüz bulmak (NAK), yüz çevirmek (UÖ), yüz görümlüğü (Ş), yüz sürmek (KA), yüz tutmak (AZ), yüz vermek (E), yüzü gülmek (BÜY), (DZ), (YE), yüzüne bakmamak (NAK), yüzüne karşı (söylemek) (HRM), yüzüne vurmak (GBA) (BK), (Ş), yüzünü buruşturmak (PTÇ1), suratını ekşitmek (MEH), yüzünü kızartmak (GBA), yüzünün akıyla çıkmak (YA), zararı yok (YD), zemin hazırlamak (BB), zıvanadan çıkmak (BB), zilzurna sarhoş (Mİ).

2.2.1 Organ İsimleriyle İlgili Deyimler

açık gözlü (NZO), açtı ağızını yumdu gözünü (FER), dört gözle beklemek (BÇA), dünya gözüyle (DT), (HBS), göz açıp kapayıncaya kadar (KC), göz açtırmamak (DZ), (H), göz alıcı (BŞİ) (M), göz aşinalığı (KOL), göz gezdirmek (PTÇ1), (G), (TOP), göz kamaştırmak (BK) (İM), göz önüne getirmek (TZ), (AN), göz yummak (AD), gözden geçirmek (İH) (PTÇ2), göze çarpmak (P), (T), gözleri (gözü) kapanmak (PTÇ1), gözleri dönmek (BL), (C), gözleri evinden (yerinden) fırlamak (oynamak) (BOM), (HRM), gözleri kararmak (BK) (TE), gözleri parlamak (DT), gözleri yaşarmak (PTÇ1), (ÇS), gözleri (gözü) fal taşı gibi açılmak (BŞ),

gözlerine inanmamak (PTÇ1), (TE), gözü açık gitmek (BV), gözü açılmak (ÇS), gözü dalmak (DT), gözü doymak (BB), gözü ilişmek, (gözüne ilişmek) (TÜT), gözü kör olsun (Bir şeyin) (EM), (Y), gözü pek (PİK), gözü takılmak (Bir şeye) (PTÇ1), gözünde büyüme (UK), gözünde tütmek (LE), gözünden kaçmak (AH), gözünden uyku akmak (GBA), gözüne çarpmak (BŞ), gözüne girmek (Birin) (TE), gözüne ilişmek (YD), gözüne kestirmek (CS), gözüne uyku girmemek (HG), gözüne (gözünün içine) bakmak (P), (BH), gözünü ayırmamak (T), gözünü dikmek (HG), gözünü kıpmadan (BL), (İG), (FER), (BK), gözünü sevdiğim (Ç), gözünü seveyim (KC), gözünün önünden gitmemek (BL), gözüyle görmek (GM), gözyaşı dökmek (İH), iyi gözle bakmamak (Birine) (T), ölümü göze almak (NA), yan gözle bakmak (BŞİ), (HB), başım gözüm sadakası (İG),), gözü kör olası (EM), gözü kör olsun (Y), gözünü sevdiğim (F), göğüs germek (Dİ), ağız açtırmamak (KD), ağızdan ağza (PTÇ1), bir ağızdan (AN) (FAL), kulak kabartmak (BVŞ) (Dİ), kulak kesilmek (BVŞ) (M), kulak misafiri olmak (MT), (PTÇ1), kulak vermek (BL), (PİK) (BVŞ), kulakları dolmak (küs), kulaklarını tıkamak, başına koymak (FER).

2.3 KALIP SÖZLER

2.3.1 Hayır Dua ve İyi Dilek Bildirenler

Allah akıbetimizi hayreylesin... (PTÇ1), Allah bağışlasın (NEZ), Allah eksik etmesin (R), Allah gani gani rahmet eylesin (F), Allah göstermesin (Mİ), Allah insanı bir kere düşürmesin. (DZ), Allah kusurunu affetsin! (N), Allah rahatlık versin (KÜ), Allah rahmet eylesin (AN), (KA), Allah razı olsun! (D), (HBS), başım sağ olsun (MİR), eksik olma (DZ), iki cihanda yüzün ak olsun (TE), inşallah (AN), yüzün ak olsun (BVŞ).

2.3.2 Beddua-İlenç ve Küfür Bildirenler

Allah belasını versin! (TÜT), (A), (NZO), Allah müstahakını vermesin! (HRM), (T), Allah'ın cezası (FSK), Allah'tan bul! (BTHU), Allah'tan korkmazlar (FER), defol (HRM), defolun (FAL), düşman başına (HBS), eden elbet bulur ((YBSB)), eşek cennetine göndermek (haydi oradan (MT), iki elim yakanda kalsın (N), lanet olası (DT), neuzubillah (HBS), oh olsun ((YBSB)), onu da adam zannetti ((YBSB)), ölümlerden ölüm beğen! (F), seni doğuracağıma... (KB), sürüm sürüm sürünsünler (Y), Şeytan alsın (FSO), verdiğim süt haram olsun (KB).

2.3.3 Duygusal Tepkileri Dile Getirenler

Allah aşkına! (BŞİ), (BOM), Allah be! (NZO), aman yarabbi! (YD), (C), aşk olsun! (K), ayol. (AD), bunu da mı işitecektim? (ÇH), deme gitsin (PTÇ2), fesuphanallah! (DT), gözünü sevdiğim (F), hayrola. (MT), hey gidi günler, hey! (YE2), işler kesat (AK), işte bir melek! (AD), kaderin cilvesine bak ((YBSB)), müsterih ol (BOM), nen var kuzum? (AD), oh (TZ), (İN), oh olsun ((YBSB)), suphanallah (DT), vay anasımı! (NZO), yarına çıkmaz (P), yaşa! (FER).

2.3.4 Selamlaşma Bildirenler

Aleykümüselam (HRM), hoş bulduk (PTÇ2), hoş geldin (PTÇ2), kolay gelsin (HB), merhaba (R), sabah-ı şerifler hayırlar olsun (KI), safa geldin (FER), vay! (TZ).

2.3.5 Ayrılık Bildirenler

Allaha ısmarladık! (YD), (FSK), bu gece şansım yok (S), size doyum olmaz (TR), uğurlar olsun (YD), yolun açık olsun (ÜN), yolun uğurlu olsun (FER).

2.3.6 Bir İstek Bildirenler

Allah rızası için... (TER), Allah'ımı seven... (TT), aman yarabbi! (C), ananızın ak sütü gibi (PİK), dünyada son arzun ne? (N), hakkınızı helal ediniz (TE), merhamet buyurunuz (AN), merhamet edin (BOM), müsaade ederseniz (BK), rica ederim (S).

2.3.7 Konuşanı veya Dinleyeni Yüceltme

Bildirenler Dünyada eşi yok (Dİ) estağfurullah (TET), işte saadetin timsali! (HRM), maşallah! (K), rica ederim (İM), seni hangi ana doğurdu! (FER), tebrik ederim (HB).

2.3.8 Bir İsteği Kabul veya Reddetme Bildirenler

Baş üstüne (K), buyurun efendim (YD), eyvallah! (YA), haşa (Ç), pekâlâ (SK).

2.3.9 Dinî İnançları Bildirenler

Allah affetsin (KA), Allah bilir (NİŞ), Allah her şeyi affeder (KA), Allah için (HRM), Allah kerim (GBA), (K), Allah rahatlık versin (KI), Allah'a çok şükür (ZE), Allah'tan gelen kazaya rızadan baka çare yok! (İĞ), âmin (R), aziz Allah, şefaath ya resulallah (D), bugün varsak yarın yokuz! (SS), dini bütün (YE1), düşmez kalkmaz bir Allah (DZ), elbet bunda bir hikmet var! (T), elhamdülillah (YD), (ÜN), estağfurullah (T), hamdolsun (KY), hayırdır inşallah (FER), inşallah (AN), (P), lahavle vela kuvvete illa billah... (T), sen kalbini sağlam tut (BN), şükür yarabbi! (TÜR).

2.3.10 Dinleyeni Eleştirme, Uyarma, Tehdit Etme Bildirenler

Allah layığını versin ((YBSB)), Allah'tan kork (BL), böyle şey olur mu? (S), dağdan mı geldin? (MD), esef ederim (EM), şart olsun (FAL), tövbe olsun (T), var git işine (İĞ), yavaş gel! (NZO).

2.3.11 Özür Dileme Bildirenler

Affedersiniz (EM), (P), kusura bakmayınız (AN).

2.3.12 Minnet, Teşekkür Bildirenler

Allah bereket versin ((YBSB)), Allah'a çok şükür (ZE), Bereket versin ki... (KI), elhamdulillah (YD), (KÜ), şükür (DT), şükür yarabbi! (TÜR), tebrik ederim (HB), teşekkür ederim (YD), varolunuz! (KB).

2.3.13 Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildirenler

Bravo! (BOM), sen bir arslansın (PTÇ2), tebrik ederim (P).

2.3.14 Töre, Gelenek ve Kültürel Değerleri Yansıtanlar

Allah bağışlasın (NEZ), Allah başkasını verir (ÜN), Allah gani gani rahmet eylesin (F), Allah rahmet eylesin (AN), (KA), Allah'ın emriyle, peygamberin kavliyle... (YE2), başınız sağ olsun (ÜN), bir varmış, bir yokmuş (BB), bugün varsak yarın yokuz! (SS), evvel zaman içinde (BB), gel zaman git zaman (BB), sizden laf çıkmaz ((YBSB)), sizlere ömür (Siz sağ olun.) (ÜN), vatan al bayrağın dalgalandığı yerdir (FR).

2.3.15 Genel Bir Davranış veya Düşünce Bildirenler

Adamına göre muamele etmeli (CS), bin âlimin bilmediğini bir arif bilir (KN), evveli Şam, ahiri Şam (PTÇ2), hayat bir uykudur, aşk onun rüyasıdır! (AK), iyi bir komşu kadar dünyada ala bir şey yoktur! (B), kümesin kapısı açık kalınca içeri tilki dalar (KC), ne yalan söyleyeyim? (AK), sinekten yağ çıkarmak (PTÇ1).

2.4 TERİMLER

2.4.1 Müzik Terimleri

Balo (PTÇL), bando (FSO), beste (MEH), gramofon (HRM), güfte (Ş), kanun (KD), kaval (YE2), keman (HRM), laterna (MM), mandolin (BOM), marş (FSO), mızıka (HB), (M), Mozart (G), nakarat (BOM), nota (EM), opera (P), orkestra (M), parça (BT), piyano (EM), plak (AHM), polka (AS), (BOM), primadonna (M), Raks (TZ), santur (PİR), şan (HRM), şantöz (PTÇ2), (BL), şarkı (FSO), tango ((YBSB)), ud (KD), Verdi (G), Wagner (G).

2.4.2 Denizcilik Terimleri

Çark (AD), dalga (İN), davlumbaz (AD), demir atmak (FR), donanma (PTÇ1), fok balıkları (AH), forsa (FR), güverte (BK), iskele (AD), kadirga (FR), kamara (BK), kano (FSO), kayak (KH), kış (BK), korsan (PTÇ1), kürek çekmek (FR), mavna (AD), penguen (AH), rıhtım (PTÇ1), sahil (İN), tahtelbahir (BTHU), tayfa (Mİ), vapur (AD), yalı (PTÇ1).

2.4.3 Dinî terimler

Abdest (İN), ahlak (BŞ), aşır (BN), aşk (BŞ), ayet (FR), Azrail (AH), besmele (İN), cami (İN), Cizvit (Pİ), derviş (Dİ), din (BŞ), dua (İN), dua etmek (İN), eren (BŞ), ezan (İN), Fatiha (İN), haç (BVŞ), hafız (KÜ), hakikat (BŞ), halâs (MEH), huri (TE), ilahi (BN), İncil (BVŞ), Katolik (TET), (PTÇ1), keramet (AAP), kızılbaş (HRM), kilise (Pİ), melaike (İN), merhamet (TER), mesh (İN), Mesnevi (Dİ), minare(İN), mukaddes (Pİ), (KY), müezzin (İN), nafile namazı (Y), papaz (Pİ), patrikhane (KH), rekât (İN), rükû (TE), sadaka (BN), (TER), sahur (Y), seccade (İN), secde (TE), sırat köprüsü (TE), sofı (KÜ), sure (BN), sülük (TE), sünnet

(İN), şefkat (TER), şehadet (KC), şeyhülislam (Pİ), şeytan (İN), tekbir (KC), tevekkül (TE), tilâvet (İN), Tûba (TE), ulûhiyet (KY), Zebur (BVŞ), zekât (BN), zikir (HBS).

2.4.4 Edebî Terimler

Aruz (SK), beyit (AN), (NİŞ), cem (KH), gazel (BK), hikâye (FSO), kafiye (İM), kaside (PTÇ1), koşma (İG), lehçe (FSO), lirik (NAK), lirizm (FSO), makale (İH), mâni (DZ), manzume (SK), masal (FSO), mersiye (SK), mesnevi (BK), mısra (İM), nesir (FSO), neşide (SK), Pantürkizm (KH), parnas (S), roman (SK), (FSO), romantik (S), satır (SK), seci (BK), semaî (BK), semaî kahve (DZ), sembolist (S), sîga (BB), sone (NİŞ), şiir (SK), (FSO), şive (İH), vezin (SK).

2.4.5 Tiyatro Terimleri

Sahne (TET), aktör (M), (SK), aktris (M), cambaz (EM), dekor (TET), (HRM), Karagöz (KD), komedi (YD), komedyâ (AAP), kulis (M), meddah (HRM), monolog (EM), perde (M), (TET), piyes (TET), rol (SK), (EM), sahne (M), trajedi (FSO).

2.4.6 Meyhane Terimleri

Afyon sarhoşu (FSO), afyon yutmak (Dİ), âlem (SK), bade (P), bira (AS), birahane (TU), çakır (İG), garson (TU), gazino (TET), iskambil (TBZ), kadeh (M), (TU), kafayı çekmek (DZ), (HBS), konyak (İH), kumar (S), külhanbeyi (KC), likör (G), (BD), metres (Pİ), meze (İH), nara (P), poker (M), (Şİ), rakı (SK), saki (KD), sarhoş olmak (TET), şampanya (BK), şarap (BOM), tek (NAK), tulumbacı (HBS).

2.4.7 Askerî Terimler

Alay (İH), barut (V), bölük (FR), bölükbaşı (V), çavuş (BL), feriklik ((YBSB)), gülle (PTÇ1), harbiye (İH), kalkan (V), kılıç (V), kışla (İH), kumandan (İH), levazım (KY), manga meç (V),

miralay (İH), muhafız (V), muharebe (PTÇ2), muhasara (K), müfreze (NAK), mülazım (HB), nefer (BL), ok (V), onbaşı (BL), palaska (AK), parola (BL), piyade (BKT), redif (İH), revolver (TET), siper (V), süvari (İH), şarjör (PTÇ2), tabur (İH), (PTÇ2), top (PTÇ1), tüfek (V), yay (V), yüzbaşı (İH), zabıt (İH), (BL), zapt (K).

2.4.8 Spor Terimleri

Barfiks (FSK), cirit (AN), eskrim (SK), güreş (E), halter (SK), jimnastik (SK), müsabaka (SK), pehlivan (E), perende atmak (TET).

2.4.9 Felsefî Terimler

Ahlak (BŞ), anarşi (MM), din (BŞ), felsefe (BH), feminizm (BŞİ), filozof (BH), ideolog (AK), Konfüçyüs (HRM), mantık (Şİ), mazoşizm(BŞİ), monogami (Pİ), nihilist (AD), Panislamizm (), Pantürkizm (), paradoks (BH), (PİR), paradoksal (TET), poliandri (Pİ), poligami (Pİ), sadizm (BŞİ), sosyalizm (TET), (Pİ), spiritüalizm (AK), spirtizm (AK), teokrasi (MM).

2.4.10 Sağlık Terimleri

Ameliyat (AP), apandisit (AP), bakteriyolog (MİR), bronşit (G), cerrahi (AP), dizanteri (AZ), humma (G), iltihap (AP), isteri (İDA), kanser (G), (AH), kansızlık(G), kolera (KY), mikrop (MİR), muayenehane (APS), neşter (APS), nevrasteni (İDA), nezle (AH), nikris (G), operatör (APS), romatizma (Pİ), (G), soğuk algınlığı (G), tifo (KY), (MİR), tifüs(AH), veba (BK), verem (G), (AD), zatürre (ZE).

2.5 İKİLEMELER

Anlamı pekiştirmek, güçlendirmek, anlatımı daha çekici hale getirmek için aynı sözcüğün eş, yakın, karşıt anlamlı veya sesleri birbirini çağrıştıran sözcüklerin yan yana kullanılmasıyla oluşturulan sözcük grubuna “ikileme” denir.

İkilemelerin oluşum şekillerini aşağıda gösterdiğimiz gibi inceleyebiliriz.

Bir aynı sözcüğün tekrar edilmesi ile oluşturulur. Örneğin; Ağır ağır, yavaş yavaş, adım adım, ince ince, uslu uslu, açık açık, uzun uzun, iri iri, koşa koşa, ılık ılık, usul usul, akın akın, gide gide, tuhaf tuhaf, sıkı sıkı, yüze yüze, otura otura, deste deste, gürül gürül, ağlaya ağlaya, bir bir, deste deste, vb.

İki eş anlamlı sözcüklerle oluşturulur. Örneğin; Güçlü kuvvetli, ses seda, şan şöhret, akıllı uslu, köşe bucak kılık kıyafet, yorgun argın, laf söz, mutlu mesut, sağlık sıhhat, evirmek çevirmek, gizli saklı, ilgi alaka, kesin kati, kural kaide, zarar ziyan zengin varlıklı, hısım akraba, ite kaka vb.

Üç yakın anlamlı sözcüklerle oluşturulur. Örneğin; Eş dost, doğru dürüst, ağır sızı, gelenek görenek, yer yurt, üst baş, kırılmak darılmak bıkmak usanmak uğraşmak didinmek, sağ salim sorgu sual, akıl fikir, ak pak az buçuk, mal mülk, yalan yanlış vb.

Zıt ve karşıt anlamlı kelimelerle oluşturulur. Örneğin; İyi kötü, aşağı yukarı, ileri geri, az çok, irili ufaklı, er geç, bata çıka, düşe kalka, aşağı yukarı, gide gele, alt üst, altı üstü, acı tatlı, büyük küçük, dost düşman enine boyuna vb.

Biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerle oluşturulur. Bu ikilemelerde, anlamsız sözcüğün anlamlı kelimedenden önce kullanıldığı da görülür, sonra kullanıldığı da. Örneğin Eğri büğrü, çoluk çocuk, cümbür cemaat, eski püskü, ezik büzük, yırtık pırtık, falan filan sıkı fıkı, tek tük, ufak tefek, yamalak vb.

.’si de anlamsız sözcüklerden oluşturulur. Örneğin; Abuk subuk, ıvır zıvır, abur cubur, eciş bücüş, apar topar, mırın kırın, çıtı pıtı, paldır küldür vb.

Yedi yansıma sözcüklerle oluşturulur. Örneğin; Tıkır tıkır, şırıl şırıl, horul horul, fokur fokur, şarıl şarıl, vızır vızır, çatır çatır, çıtır çıtır, gümbür gümbür, lıkır lıkır,

İkinci kelimenin başına “m” ünsüzü getirilerek oluşturulur. Örneğin; para mara, ev mev, yemek memek,

Abdestli abdestli (Y), abuk sabuk (DT), (MD), acele acele (APS), acı acı (BK), (İG), (DZ), aç açına (GBA), açar açmaz (BN), açık açık (Mİ), açık saçık (T), adım adım (K), afal afal (M), affilli affilli (DZ), ağır ağır (BL), ağız ağıza (HRM), ağızdan ağıza (PTÇ1), ağılatıla ağılatıla (BL), ağlaya ağlaya (HRM), ağzı ağzına (PTÇ1), ağzı burnu (AD), aile aile (HRM), akıp giden (P), akla hayale (AN), akli fikri (YH), (MT), al aşağı ver yukarı (GBA), allı yeşilli (K), aldım alalı (HRM), alev alev (T), alı al (T), alı al, moru mor (T), alıcı verici (MD), alık alık (BOM), (ÜN), alım satım (KÜ), alıp satmak (PK), alır almaz (CS), alış veriş (D), alt üst (BD), amanı mamanı (DT), ana oğul (PTÇ1), anca beraber, kanca beraber (ÜN), anlata anlata (HBS), (DMU), aptal aptal (BL), ara sıra (TZ), (BK), (E), arada sırada (MÜR), araya araya (M), ardı arası (KD), arsız arsız (T), asabi asabi (ZE), aşağı yukarı (Ç), aşk maşk (A), ata ata (FAL), atlar atlamaz (KH), avuç avuç (M), ayrı ayrı (G), (BL), ayrı gayrı (KH), ayrılır ayrılmaz (MM), az buçuk (KA), azala azala (BK), badikliye badikliye (BTHU), bağıra bağıra (AN), (E), bağırı çağırma (MD), baka baka(Ş), (BD), bakına bakına (AN), bakıp bakıp (AAP), bakkal çakkal ((YBSB)), ballandıra ballandıra (BN) (BÇA), bangır bangır (PTÇ2), basa basa (T), bastı basalı (KC), başka başka (FSO), başlar başlamaz (AK), başlı başına (AD), (MT), baştan aşağı (PTÇ1), (Dİ), baştan başa (PTÇ1), bata çıka (BTHU), baygın baygın (VN), (D), bekleye bekleye (NEZ), beş on (ÇS), bet beniz (BH), beyazlı siyahlı (K), bildim bileli (GM), bile bile (M), bilir bilmez (İC), bir aşağı bir yukarı (BL), bir bir (FSK), birer birer (PTÇ1), (AH), bitip tükenmek (FER), bitmek tükenmek (ÇH), bitmez tükenmez (BL), (M),

boğaz boğaza (AN), boğazlaşa boğazlaşa (AZ), bol bol (BOM), (PTÇ2), boşu boşuna (PİK), (BN), boy pos (S), boydan boya (C), boyu boyuna (NEZ), bulut mulut (MT), buruştura buruştura (TBZ), bütün bütün (TET), (İM), bütün bütüne (İN), (BOM), büyük büyük (Ş), büyük küçük (BÜY), can cana (ER), can ciğer (Ş), canlı canlı (BL), cır cır (BN), cıvıl cıvıl (YÖ), cümbür cemaat (KD), çabuk çabuk (T), çağlaya çağlaya (BN), çakıl çukul (G), (BB), çalgı çağanak (PK), çar naçar (KB), çarpa çarpa (UK), çatır çatır (PTÇ1), (S), çekip gitmek (V), (TE), çelik çomak (Mİ), çer çöp (MD), çıkar çıkmaz (TE), çıkıp gitmek (ÜN), çıktık çikalı (AD), çın çın (T), çıtır çıtır (GM), çıtır pıtır (YÖ), çift çubuk (BH), çiftler çiftler (E), çiftleşe çiftleşe (BL), çingene mingene (N), çoluk çocuk (AD), (PTÇ2), çoluklu çocuklu (PK), dağıta dağıta (S), dalar dalmaz (KAŞ), dal budak (HRM), dalga dalga (AS), dalgın dalgın (E), (P), damla damla (HRM), dara dar (BN), dargın dargın (A), darmaduman (DZ), davul zurna (E), dehşetli dehşetli (AZ), delik deşik (K), denk denk (V), dere tepe (ÜN), derece derece (MD), dereden tepeden (TR), derin derin (TET), (PTÇ2), (DZ), dersten mertsen (FAL), dır dır (Dİ), didik didik (T) (DN), dik dik (PTÇ2), dikkatli dikkatli (HB), (KÜ), dinlene dinlene (FSO), dinleye dinleye (FR), diri diri (BL), (HBS), dişi erkek (HRM), doğma büyüme (KI), doğru dürüst (KA), doğrudan doğruya (TET), (YD), dolar dolar (M), dolup boşalmak ((YBSB)), doya doya (NAK), döne dolaşa (NK) döne döne (TOP), dönüp dönüp (KÜ), (BN), dörder dörder (HB), (PTÇ1), dört beş (A), döve döve (BŞ), (TT), dövünüp durmak (ÜN), dudak dudağa (PTÇ1), (ER), dura dura (MD), (TÜR), durma dinlenme (KY), durmak dinlenmek (PİR), durup dinlenmeden (Dİ), durup dururken (MEH), durur durmaz (BVŞ), düşe kalka (KÜ), düşer düşmez (İG), düşüne düşüne (P), (MT), düşünüp durmak (DZ), düşünüp taşınmak (Mİ), ede ede (PTÇ2), eğilip eğilip (NZO), eğri büğrü (BD), el âlem (LE), el ayak (AAP), (HBS), elden ele (FAL), el etek (PİK), eli ayağı (YE2), elini ayağını (HBS), enine boyuna (FSK), er geç (MİR), esmer beyaz (AAP), esreli üstünlü (İN), ev bark (FSK), evlendi evleneli (HRM), ezilip büzölmek (PİK), fakatı makatı (HRM), fakir fukara (KA),

falan filan (BH), feci feci (PTÇ1), ferah ferah (MT), fersah fersah (PTÇ2), fıçı fıçı (BÜY), fıkır fıkır (DZ), fıldır fıldır (Mİ), fosur fosur (K), (TÜT), gaile gaile (PİK), gani gani (F), gece gündüz (KH), (PİK), geceli gündüzlü (BÜY), geçer geçmez (PİK), gel zaman git zaman (AK), (AN), geldi geleli (Ç), gelen geçen (PTÇ2), gelen giden (BB), gelip geçmek (PTÇ2), gelip giden (D), gelip gitme (PTÇ1), gelir gelmez (BÜY), genç genç (AK), geniş geniş (FSK), gere gere (YD), geri geri (KN), gerilip gerilip (T), gerine gerine (YH), geveleyip geveleyip (AN), gezine gezine (MÜR), gıcır gıcır (PİR), gıldır gıldır (½), gider gitmez (BOM), gidip gelmek (Dİ), (MÜR), girdik gireli (PK), giren çıkan (BB), girer girmez (FAL), gizli gizli (BOM), gizli kapaklı (BL), gizliden gizliye (BB), görmemeye görmemeye (DZ), görünür görünmez (MD), görür görmez (S), (BL), güç bela (PTÇ2), güle güle (HRM), gümbür gümbür (E), gümrük mümrük (MT), günü gününe (HRM), güzel güzel (H), güzel çirkin (MÜR), hacı hoca (T), haddi hesabı (PTÇ1), hadsiz hesapsız (BÜY), hal hatır (Y), halis muhlis (AZ), hamle hamle (NK), haraç mezat (MD), harap türap (AHM), harelene harelene (DN), harf be harf (TET), harfi harfine (B), harıl harıl (TT), havadan sudan (DMU), havaya havaya (YE2), hayal meyal (Ş) (PTÇ2), hayır hasenat (BH), hayır hayır (YD), haykıra haykıra (KB), hayran hayran (Ş), hazin hazin (Ç), (Dİ), hemen hemen (Ş), (R), hepsi hepsi (KH), heyecanlı heyecanlı (YD), hıçkıra hıçkıra (N), (ZE), hıncahınc (BÜY), hısım akraba (Dİ), (Y), hızlı hızlı (PTÇ1), (Dİ), hiddetli hiddetli (YH), hotozu hotozuna (NEZ), hüngür hüngür (E), ısına ısına (Şİ), ısıra ısıra (BL), içi dışı (HRM), (PTÇ1), için için (Pİ), ihtiyar genç (DMU), iki üç (PTÇ1), ikişer ikişer (E), (K), ileri geri (K), ilim milim (HRM), in cin (AHM), ince uzun (DN), inceden inceye (BVŞ), indi ineli (AZ), inim inim (BV), inleye inleye (BL) (Ç), irili ufaklı (HB), (PTÇ1), isim isim (HRM), istemeye istemeye (GBA), (Dİ), iş güç (BKT), işitir işitmez (BOM), ite kaka (Mİ), itiş kakış (BN), kaba saba (BD), (M), kabahatli kabahatli (BL), kabara kabara (BH), kaç göç (BB), kadeh kadeh (BOM), kadın erkek (PTÇ1), (PTÇ2), kâğıt kalem (TBZ), kala kala (BN), kaldı kalalı (MİR), kaldırıp kaldırıp (E), kalın kalın (BN),

kalkar kalkmaz (HB), kambur kambur (AN), (Şİ), kana kana (V), kan ter (MD), kapar kapamaz (ER), kara kuru (TOP), (LE), karga tulumba (M), (DT), kargacık burgacık (TU), (KY), karı koca (YH), karılı erkekli (PK), karış karış (PTÇ2), karman çorman (AN), karşı karşıya (E), (BOM), kasaba kasaba (KÜ), kasıp kavurmak (BŞ), kaş göz (AAP), kaşık maşık (TG), kat kat (BŞ), kavga gürültü (HİS), kelime kelime (PK), kelli fellı (T), kendi kendime (APS), (TET), kendi kendimize (HRM), kendi kendine ((YBSB)), kendi kendini (HG), kesik kesik (BL), kesilir kesilmez (Ş), kesip biçmek (CS), keskin keskin (Dİ), kırıla kırıla (BÜY), kırıp kırıp (LE), kırıtı kırıtı (BH), kırmızı kırmızı (HB), kısa kısa (İDA), kıvrana kıvrana (BL), (BÜY), kıyı bucak (TT), kilit kürek (YÖ), kimse kimseye (YA), koca koca (DT), kol kol (KN), kol kola (AD), konak konak (PİK), konuşa konuşa (HRM), korka korka (BÜY), (MÜR), koşa koşa (BL), koyun koyuna (MM), körü körüne (TBZ), kös kös (MT), (MD), köşe bucak (AZ), kucak kucağa (TET), kucak kucak (YD), (V), kum kum (İC), kuru kuruya (NİŞ), kurula kurula (PTÇ1), kuruş kuruş (M), küçük küçük (KOL), küfe küfe (Ş), (T), küme küme (BÜY), kürek kürek (YE2), kütle kütle (AN), lime lime (DZ), lüle lüle (DMU), mahzun mahzun (P), (ÜN), manalı manalı (BTHU), manalı manasız (TBZ), mânasız mânasız (DZ), manga manga (AK), memleketten memlekete (KY), mesele mesele (PTÇ1), mırın kırın (LE), mışıl mışıl (ÜN), mini mini (KH), miskin miskin (MEH), (E), morarıp morarıp (BN), moru mor (T), namaz niyaz (MM), namuslu namuslu (YE1), nazlı nazlı (FSO), ne gelen var ne giden (BŞ), ne olur ne olmaz (YD), ne var, ne yok? (PTÇ2), (İG), nefes nefese (DT), (HRM), nesi var nesi yok (ÜN), nim üryan (TET), çoktası noktasına (PTÇ1), (P), okuma yazma (BH), okur yazar (BTHU), okuyup yazmak (KH), olan biten (HRM), olsa olsa (Ş), olup biten (AN), olup olmadığı (Ş), onar onar (PTÇ2), oraya buraya (BL), otura otura (NAK), oturur oturmaz (BL), öbek öbek (NEZ), ölür ölmez (BH), örtülür örtülmez (Y), öte beri (AZ), ötede beride (G), öteden beriden (İG), öteki beriki (AK), öteye beriye (PTÇ2), (KAŞ), Paldır küldür (KRM), parça parça (PTÇ1) (BL), (PTÇ1), parıl parıl (CS), (BB), pençe pençe (MEH), perde

perde (TET), peynir ekmek (KA), pırl pırl (BKT), pinti pinti (½), pis pis (MD), rabıtalı rabıtasız (PTÇ1), rahat rahat (PTÇ2), (FER), rezil rüsva (BH), saati saatine (HRM), sabah akşam (HBS), sabahtan akşama (MT), saç baş (AZ), saç sakal (ÜN), (MM), saçlı sakallı (BT), saçmasapan (MT), saf saf (TOP), sağ sol (TE), sağa sola (BL), sağına soluna (BH), sağda solda (FAL), sakır sakır (DZ), salına salına (BVŞ), sallana süzüle (BH), sallaya sallaya (PİK), (TOP), sandık sandık (NA), santimetre santimetre (PTÇ1), sararıp solmak (YÖ), sararmak solmak (P), sarı sarı (Y), sarmaş dolaş (KC), sarsıla sarsıla (DT), satıp savmak (NZO), satırı satırına (AK), savuşup gitmek (BL), sebepli sebepsiz (AN), seke seke (İN), sekizer onar (TZ), selam sabah (BB), senli benli (Mİ), serbest serbest (P), serin serin (VN), sersem sersem (ÜN), serseri serseri (BH), sert sert (PTÇ2), ses seda (KÜ), sessiz sedasız (AS), (BÇA), seve seve (P), sevine sevine (PTÇ2), (Şİ), seyrekleşe seyrekleşe (PTÇ1), sıcak sıcak (Dİ), sıçrata sıçrata (FAL), sık sık (AD), sıkı sıkıya (Ş), (TBZ), sıkıla sıkıla (ZE), sıkışa sıkışa (BT), sigara sigara (TBZ), silinip süpürülmek (YH), silip süpürmek (BB), silkip atmak (FSK), sivri sivri (YE1), siyah siyah (ZE), soğuk soğuk (TBZ), sokak sokak ((YBSB)), soluk soluğa (AS), sora sora (MD), soyu soppu (BTHU), söküle mıhlana (M), söner sönmez (G), sönük sönük (K), sövüp saymak (MD), söylene söylene (PTÇ1), sürahi sürahi (T), sürü sürü (BVŞ), sürüm sürüm (Y), sürüne sürüne (PTÇ1), şakır şakır (FER), Şam'ı mamı (KÜ), şangır şangır (ÜN), şangur şungur (PTÇ1), şapır şupur (NZO), şart mart (BTHU), şartsız şurtsuz (HBS), şaşkın şaşkın (CS), şehir şehir (KÜ), şeksiz şüphesiz (AZ), şıkır şıkır (BVŞ), şımartıla şımartıla (BB), şıpır şıpır (N), şişe şişe (BÜY), şişman zayıf (AAP), şu bu (PİR), şundan bundan (DMU), şurdan buradan (AZ), tabak tabak (T), taban tabana (AD), (HB), tabur mabur (AHM), tak tak (FAL), takım takım (K) (YE1), takır takır (MD), (YÖ), takır tukur (BKT), tatlı tatlı (TET), (BOM), tatsız tuzsuz (BB), taze taze (PTÇ1), tek tük (AD), (PTÇ1), teke tek (TT), teker teker (YE2), tekme tokat (ÜN), (BŞ), tekmeleme tekmeleme (YA), tekrar tekrar (PTÇ1), (BOM), temiz temiz (Y), tepeden tırnağa (BL), tepine tepine (HRM), tıka basa (LE), tıkı tık (KAŞ), tıklar

tıkır (NEZ), tıpır tıpır (FER), tik tak (BOM), tin tin (AH), tir tir (ÜN), toplar toplamaz (BV), toplayıp toplayıp (AZ), toplu tüfekli (NZO), toz duman (BVŞ), (TE), tuhaf tuhaf (TET), tutam tutam (Ç), tutar tutmaz (TE), tuzla buz (Ş), türeyip çoğalmak (Ş), Türk mürk (AK), Türkoloji mürkoloji (AK), türlü türlü (BÜY), ucuz ucuz (BN), ufak tefek (½), ulam ulam (Mİ), ulu orta (MD), uslu akıllı (AN), uslu uslu (MÜR), utana utana (ZE), uyuya uyuya (PİR), uzak yakın (NK), uzaktan uzağa (K), uzaktan yakından (G), (T), uzun kısa (AK), uzun uzadı (AN), uzun uzadıya (SK)(PTÇ1), uzun uzun (AAP),(fso,), üçer üçer (V), üst baş (KOL), (İG), vaade maada (KI), vakit vakit (K), (KÜ), vapur vapur (MEH), varı yoğu (M), vere vere (YE2), vızır vızır (AHM), vura kıra (FER), yağlı ballı ((YBSB)), yakıp kavurmak (TET), yalvarmak yakarmak (EM), yamru yumru (MD), yan yana (KOL), (DZ), yana yakıla (BÇA), yanık yanık (FSO), yanıla yakıla (F), yapıp yapıp (TET), (V), yarı yarıya (TBZ), yarım yamalak (BK), (MM), yaşlı başlı (P), (UK), yavaş yavaş (YD), (BŞİ), yaz kış (BN), yaza yaza (PTÇ2), yeni yeni (MM), yerden yere (M), yersiz yurtsuz (YE2), yığın yığın (YD), yol yol (KÜ), yorgun argın (PİR), yorgun yorgun (E), (BÇA), yudum yudum (MD), yuvarlana yuvarlana (MT), yüklü yüksüz (BŞ), yüz yüze (HRM), yüze yüze (Mİ), zangır zangır (C), (TR), zıp zıp (AD) (KÜ), zırt zırt (AD), zil zurna (Mİ).

2.6 DOLDURMA SÖZLER

A!.. (TR), acayip (PTÇ2), ayol (MT), böyle (HRM), canım (YH), demek (PTÇ2), ee (GBA), evet (SK), falan filan (BH), (BB), falan (SK), filan (TET), ha (S), hâsılı (S), havadan sudan (DMU), heyhat (PTÇ2), hım... (BD), hiç (Dİ), malum ya (TT), malumunuz (DT), nasıl anlatmalı (HRM), neyse (PTÇ1), Ooo... (AHM), peki (Ş), (PTÇ2), şey (AH), (AD), şöyle (HRM), şundan bundan (DMU), tuhaf (PTÇ2), uzatmayayım (M), vesaire (PTÇ2), yahu (Ş).

SON SÖZ

Ömer Seyfettin, Türk hikâyeciliğinin en ünlü simalarından biridir. Bütün ömrü boyunca Türk dili, Türk vatanı ve Türk milliyetçiliğine hizmeti düşünmüş ve eserlerinin hepsinde bu idealin gerçekleşmesi için çaba sarf etmiştir.

Bu çalışmada Hülya Argunşah'ın *Ömer Seyfettin Tüm Eserleri* kitabı kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı Ömer Seyfettin hikayelerinin atasözü, deyim, kalıplaşmış ifadelerinin açısından incelenmesidir.

Belirtmelidir ki Ömer Seyfettin atasözü ve deyim kullanımı açısından çok zengin bir yazardır. Bu sebeple bu çalışmada Ömer Seyfettin Türk eserleri kitaplarında geçen dikkat çeken bütün atasözü deyimler kalıplaşmış ifadelere yer verilmeye çalışılmıştır.

Tamsayı vermek gerekirse 61 atasözü, 761 deyime rastlanmıştır.

Bununla beraber birbirinden farklı 604 ikileme, 300 terim, 79 argo kaba söze rastlanmıştır.

Ayrıca 30 doldurma söz ve 67 özlü söz tespit edilmiştir.

Tespit edilen atasözleri ve deyimler Ömer Asım Aksoy atasözleri ve deyimler sözlüğünden kontrol edilip bazıları Ömer Asım Aksoy un atasözleri ve deyimler sözlüğünde tespit edilememiştir.

Aynı zamanda Hikâyelerde 163 tane kalıp sözün kullanıldığı görülmüştür. Birkaç başlığa da ait olabileceğini düşündüğümüz kalıp söz varlığı öğeleri, farklı başlıklar altında tekrarlanmıştır.

Büyük çoğunluğu anonim olan, ait olduğu toplumun düşüncelerini yansıtan, geçmişte yaşananların tekrarında yardımcı ve yol gösterici olma yolunda ipuçları taşıyan, anlatım sanatlarına bürünmüş, eski ve özlü sözler olan atasözleri Ömer Seyfettin hikâyelerinin söz varlığı içerisinde önemli bir yer tutar.

Atasözleri anlamsal kuruluşları, olumlu ya da olumsuz yargıları, dil içinde gösterdiği farklılıkları ile bir dilin en iyi yansıtıcısıdır. Kahramanlar, mesajlarını kısa yoldan ulaştırmak, soyut kavram ve ifadeleri somutlaştırıp kolay anlaşılacak için atasözlerine başvururlar.

Bu çalışmada atasözleri ve deyimleri tespit ederken Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* adlı eser kullanılmıştır.

Anlatımı güçlendirici etkisi olan deyimler, Ömer Seyfettin hikâyelerindeki söz varlığının önemli bir bölümünü oluşturur. Anlatıma renk katan olaylar ya da durumları tek tek sözcükler yerine etkileme amacıyla anlatımda deyimler baş sıradadır. Ömer Seyfettin'in hemen her hikâyesinde görülen deyimler, kolay anlaşılacak, konuşma dilinden örneklerle bir arada verilmektedir. Deyimler, hikâyelerde yer alan kahramanların dünya görüşü, olay ve durum- lar karşısında gösterdikleri tepkiler, onların yaşam biçimi, çevre koşulları, gelenek, görenek, inançları ve düşünme biçimleri hakkında ipuçları verir.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde deyimler, kahramanlar kadar anlatıcı tarafından da kullanılmaktadır. Ömer Seyfettin hikâyelerindeki kahramanların içinde buldukları koşulları, duygu ve düşünce dünyalarını en açık ve kısa yoldan aktarabilmek için, deyimlerin somutlaştırma özelliğinden de yararlanmıştı.

Ömer Seyfettin hikâyelerinin söz varlığı içinde deyimlerin atasözlerine göre daha fazla yer kapladığı görülmektedir. Yazar deyimlerin biçimsel kullanımında yapmış olduğu sapmalarla dilini konuşma diline yaklaştırmıştır.

Bununla beraber İkilemelerinde Ömer Seyfettin hikayeciliğın de en az atasözü ve deyimler kadar sık karşılaşılan öğelerdendir.

Aynı zamanda günlük yaşantıyı düzenleyen ve kolaylaştıran, konuşma dilinin hazır ifadeleri olan kalıp sözler, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde önemli ölçüde yer almaktadır. Hikâyelerde yer alan kalıp sözler hikâye kişilerinin kültürüne ışık tutarak, onların inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklerini yansıtır.

Ömer Seyfettin'in hikayeleri sadece bunlarla sınırlı kalmayıp birçok terim ede yer vermiştir.

Çalışmada gösterilen bölümlerden biri de özlü sözlerdir. Burada dikkati çekilmesi gereken konu Ömer Seyfettin'in her zaman için niye güzele yönelten özlü sözleri kullanmasıdır.

Bir söz varlığı tespiti olan bu çalışmayla, dönemin maddi ve manevi kültür unsurlarını ortaya çıkarmak ve bir yazarın üslubunu ele veren söz varlığı öğelerini belirleyip genel söz varlığına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışmadan anlaşılıyor ki söz varlığını belirleme çalışmalarının önemli dilbilimsel çalışmalar olduğunun bilincinde olunmalı ve bu çalışmalara dilbilimsel alanda gerek bireysel yazın çıkarımları için gerekse ulusal yazına yönelik çıkarımlar için çok yer verilmelidir. Yapılacak yeni “derleme ve tarama” çalışmaları

Türkçenin söz varlığı bakımından zenginliğinin ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü ülkemizde söz varlığını belirlemeye dönük çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu nedenle her türde ve yaş düzeyinde yazılan eserlerin söz varlığını belirlemeye dönük çalışmaların sayısı artırılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en az benim yani çalışmacının emeği kadar emek sarf eden, tez danışmanım 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Görevlisi olan Göksel Öztürk'e en büyük teşekkürlerimi sunarak başlamak istiyorum.

Her öğretmen öğrencisinin aynasıdır sözünden yola çıkarak tamamıyla öğrenci merkezli bir öğretmenlik sunan sayın hocam bu çalışmanın ortaya çıkmasında beni teşvik etmiştir.

Son bir yılımı verdim bu çalışma ortaya çıkarken her an erişilebilir olan gerek mail gerekse telefonu ile bizimle iletişim kuran bu süreçte en büyük destekçimiz ve yardımcımız olan tez danışmanımıza En büyük ödülümüz güzel bir çalışma sunmak olacaktır düsturuyla yola çıktığımız bu yolda başarılı bir çalışma yaptığımı düşünüyorum.

Yine bu çalışmanın ortaya çıkmasında benim kadar emeği olan kardeşim Esmanur Ekizoğlu'nun ada en büyük şükranlarımı sunuyorum.

Dört yıllık edebiyat fakültesi hayatımda çok önemli bir yere sahip olan tez danışmanım sayın Öztürk İçin söyleyebileceğim tek şey çok iyi bir danışman ve ileride akademik hayatımda her zaman örnek alabileceğim değerli kıymetli bir öğreticidir.

Bu çalışmanın sonucunda ulaşmak istediğim yer Her zaman için akademi dünyasına layık bir akademisyen olmaktır.

Bir kere daha bütün öğrencilerine tecrübeleriyle yol açan sayın danışmanımıza teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan 2006a; Türkçenin Sözvarlığı, Engin Yayınları, Ankara.

AKSOY, Ömer Asım 1988a; Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Atasözleri Sözlüğü, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

AKSOY, Ömer Asım 1988b; Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Deyimler Sözlüğü, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

ARGUNŞAH, Hülya (1999), Ömer Seyfettin Tüm Eserleri 1.cilt, İstanbul, Dergâh Yayınları

ARGUNŞAH, Hülya (1999), Ömer Seyfettin Tüm Eserleri 2. cilt, İstanbul, Dergâh Yayınları

ARGUNŞAH, Hülya (1999), Ömer Seyfettin Tüm Eserleri 3. cilt, İstanbul, Dergâh Yayınları

- ARGUNŞAH, Hülya (1999), Ömer Seyfettin Tüm Eserleri 4. cilt, İstanbul, Dergâh Yayınları
- ÇOBANOĞLU, Özkul 2004; Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Cunbur, Müjgan (1992), “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: TTK, s. 1-18.
- HENGİRMEN, Mehmet (1999), Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara, Engin Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (Haz.) 1992; Gramer Terimleri Sözlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Polat, Nâzım Hikmet (2016), Ömer Seyfettin Bütün Nesirleri, Ankara: TDK.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali 2006; Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- TEKİN, Arslan 2010; Edebiyatımızda İsimler ve Terimler Sözlüğü, BilgeOğuz Yayınları, İstanbul.
- Yöntem, Ali Canip (1947), Ömer Seyfeddin Hayatı, Karakteri, Edebiyatı İdeali ve Eserlerinden Numuneler, İstanbul: Remzi Kitabevi.